

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Pigtraad-Gestapofangen

Nr. 4
August
1982

Så kom den 29. august 1943 - og den dag havde modstandsbevægelsen længe ønsket.
Tyske vagtposter ved Amalienborg Slot om morgenen den 29. august 1943.

Kammeraternes Hjælpefond

Stiftet 1945

Henvendelse om hjælp i henhold til fondens fundats rettes til kontorchef, cand.jur. Hans Andersen, Slossevej 19, 4894 Øster Ulslev. (03) 86 55 59.

Henvendelse ang. feriehjemmet på Kegnæs rettes til overlærer Preben Feddersen, 5874 Lundeberg, Hesselager. (09) 25 14 77. (Der er 7 senge).

Medlemmer: Iflg. fundatsens paragraf 4 kan som medlemmer af fonden kun optages danske statsborgere, der grundet aktiv indsats i frihedskampen i besættelsestiden har været indsat i danske eller tyske fængsler eller i danske eller tyske fange- eller koncentrationslejre.

På fondens møde den 24. september 1977 besluttedes det, at fondens virksomhed især skulle samles om at videreføre feriehjemmet på Kegnæs, at videreføre bladet »Pigtraad« og at søge sikret, at 4. maj fortsat højtideligholdes i Ryvangen.

Forretningsudvalget:

Formand: Civilingeniør Mogens Dyre,
Hestehavevej 3, Sjellerupskov, 6430 Nordborg. Tlf. (04) 45 86 22.

Næstformand: Kontorchef, cand.jur. Hans Andersen,
Slossevej 19, 4894 Øster Ulslev. Tlf. (03) 86 55 59.

Kasserer: Bankprokurist Olav Holst, Bengtasjevej 6, 2900 Hellerup.
Tlf. (01) 62 77 80. Giro 1 00 07 80.

Sekretær: Skoleinspektør Johs. Fosmark, Chr. Winthers Vej 1, 8600 Silkeborg.
Tlf. (06) 81 07 09.

Overlærer Preben Feddersen, Caroline Amalievej 11,
5874 Lundeberg, Hesselager. Tlf. (09) 25 14 77.

Den øvrige bestyrelse består af:

Oberst K. Kjeldsen
Hallingager 47, 5750 Ringe
Tlf. (09) 62 31 63

Skræddermester Povl Brandt
Glerupvej 19, 2610 Rodovre
Tlf. (02) 91 13 72

Sparekassedirektør Einer Hauberg
Holballe 3, 6473 Tandslet
Tlf. (04) 44 86 04

Direktor G. Jespersen
Gullestrupvej 7, 7400 Herning
Tlf. (07) 12 11 84

Tandtekniker Leo Kæraa
Dalsvinget 1, 8270 Højbjerg
Tlf. (06) 27 04 28

General Fl. B. Larsen,
Kongstedgård, 4293 Dianalund.
Tlf. (03) 56 02 07

Kontorchef O. Olesen
Leonorasvej 8, 9000 Hassers, Aalborg
Tlf. (08) 18 04 51

Redaktør Johs. Rasmussen
Omkulevej 9 7100 Vejle
Tlf. (05) 82 65 72

Provst Poul Riis
Hostrupsgade 9, 4200 Slagelse
Tlf. (03) 53 35 34

Solveig Skjøtt
Dalsø Park 128, 3500 Lille Værlose
Tlf. (02) 48 56 74

FANGESAMMENSLUTNINGENS REKREATIONSFOND

Fonden, der er stiftet af SAMMENSLUTNINGEN AF DANSKE FANGER FRA FRIHEDSKAMPEN 1940-45, yder støtte til rekreationsophold for tidligere fanger og andre invaliderede fra frihedskampen.

Ansøgningsskema kan rekvireres hos formanden: Oskar Verner, Murergade 10, 2200 København N eller i de enkelte foreninger. Der kan bevilges støtte på indtil 75 pct. af rekreationsopholdets samlede pris, dog max. kr. 1.500.

Der ydes støtte til ophold på egentlige rekreationshjem, kuranstalter, sanatorier etc. Til ophold af mere feriemæssig karakter kan der ikke bevilges støtte.

Ansøgningsskemaet skal ved indsendelsen være udfyldt således, at samtlige spørgsmål er besvaret. Den i skemaet nævnte dokumentation skal være bilagt. Originale bilag vil blive returneret sammen med besvarelsen.

Da bevilgede beløb ikke kan udbetales til ansøgeren, men kun til rekreationsopholdets arrangør, må skemaet indsendes i så god tid, at svaret kan være fremme, inden betaling for opholdet skal finde sted. Det må påregnes, at behandlingen af ansøgninger i fondens bestyrelse tager omkring 14 dage.

Bladet

Pigtraad - Gestapofangen

Udkommer med 7 numre i år.
(De lige mdr. + november).

ABONNEMENT

Helge Brinch,
Tåstrupgårdsvej 153, 1. t.v.,
2630 Tåstrup(02) 52 01 25
Giro 9 31 54 54

Eventuelle fejl i besørgelsen af bladet rettes hurtigst muligt ved henvendelse til udleveringspostkontoret.

ANNONCER

Chr. Winthers Vej 1,
8600 Silkeborg
(06) 81 07 09

REDAKTION

Johs. Fosmark,
(ansvarshavende)
Chr. Winthers Vej 1,
8600 Silkeborg
(06) 81 07 09

Frode Toft,
St. Kongensgade 63,5,
1264 København K
(01) 15 59 57

TRYK

Fjerritslev Avis Offset

INDE I BLADET:

Elever og lærere skabte en bog	83
Runde dage	84
Dagbogen	86
Erstatningslovens historie VIII	87
Godt at vide	88
Toldstrup hædret	89
Esterwegens dokumentcenter	90
Kammeraterne fortæller	91
Bøger	92
Foreningerne	98
Mindeord	103
Adresseliste	104

De følgende numre af vort blad udkommer 15/10 og 15/11.
Stof fremsendes senest 4 uger før de nævnte dage.

Pigtraad-Gestapofangen

NR. 4

AUGUST 1982

37. ÅRGANG

Organ for Kammeraternes Hjælpefond og Sammenslutningen af dansk fanger fra
Frihedskampen 1940-45

Buchenwald-klubben . Dachau-klubben . Landsforeningen Erhvervshæmmede fra Frihedskampen . Landsforeningen
Gestapo-Fangerne . Hannover-Stöcken-gruppen . Horserød-Foreningen . Landsforeningen af kz-fanger fra
Neuengamme . Ravensbrück-gruppen . Sachsenhausen-foreningen . Stutthof-foreningen . Theresienstadt-foreningen

ELEVER OG LÆRERE SKABTE EN BOG

De sætter fokus på Hadsten under okkupationen

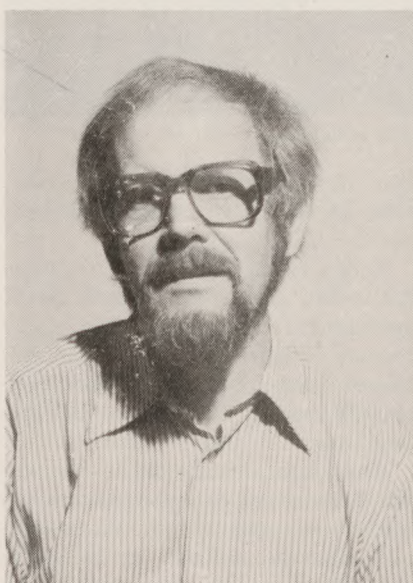

Overlærer Villy Jensen, Hadsten.

To lærerkræfter ved det kommunale skolenævn i Hadsten har sammen med deres elever fra 2 forskellige skoler i Hadsten skabt en bog med titlen »Hadsten under besættelsen«. De to er overlærerne Villy Jensen og Eigil Hansen.

Bogen foreligger i A4 formatet og er på 90 sider. Den er trykt i et oplag på 500, og for at bringe udsalgsprisen ned er 5 sponsorer trådt til, nemlig: Hadsten kommune, Hadsten Bank A/S, Andelsbanken, Hadsten, Provinsbanken, Hadsten og Voldum-Rud sparekasse. Salgsprisen er derefter 22 kr. Den kan købes gennem Hadsten Boghandel.

Bogen har et redaktionsudvalg, bestående af Anders Huulgaard, Jens Friis

Overlærer Eigil Hansen, Hadsten.

Johansen, Villy Jensen, Eigil Hansen, Gunnar Vinge-Hansen og Leo Ørum.

Den indledes med et smukt forord af kommunaldirektør Leo Ørum. Han gør opmærksom på, at ideen til bogen er opstået spontant i forbindelse med skoleelevers arbejde i historieundervisningen i Hadsten.

I foreningen »Modstandsbevægelsens Venner« blev man opmærksom på det foreliggende elev- og lærermateriale, og man var enige om, at de foreliggende beretninger burde være tilgængelige for en større kreds. Der var i byen og på egnen udbredt interesse for sagen, og bogen så dagens lys.

Omslagets forside er en gengivelse af begivenhederne, som Randers Dagblad bragte dem den 9. april 1940 - og bagsiden rummer på tilsvarende måde avismeddelelsen om befrielsen (bladet for 5. maj 1945).

Bogen indledes med en gengivelse i fotokopi af tyskernes OPROP!, underskrevet af von Kaupitz. Så følger en dagbog over vigtige begivenheder, idet man har taget forberedelserne med, så oversigten starter 29. sept. 1938 og slutter 4. maj 1945.

Nu følger en række samtaler med folk, der har været engageret på forskellig måde. Beretningerne er af forskellig længde.

Man går videre med et stort antal avisklip. De fylder 12 sider og afspejler hverdagen på egnen.

Sidste afsnit er gengivelsen af 31 fotografier, der alle har med bogens emne at gøre.

I en slags efterskrift beretter overlærer A. C. Vestergaard, Hadsten, om, hvad man oplevede i Vinterslev skole den 5. maj, da den tyske kommandant meddelte sit mandskab, at den tyske hær havde kapituleret.

Det bør nævnes, at lærer Torsten Olsen har leveret en del af bogens billeder. Der er således tale om et team-work, og det har givet bogen øget kvalitet.

Af de enkelte beretninger kan anføres, at Nydam Jensen fortæller interessant om hverdagen på Nydamsgård. Vi får også noget at vide om tobaksproblemet, som faderen på gården klarede med megen omhu. Da man erfarede, at tyskerne havde taget hestene og cyklerne på en anden gård, fik man travlt med at skjule den hjemlige bestand - og det lykkedes.

Børge Jensen fortæller om mørklægnings problemer, restriktioner, vanskeligheder med passersedler, ratio-

Nr. Galten kirke ved Hadsten, rummede illegalt våbenlager under kirkens alter.

nering, tobaksavl på Fyn, ulovligheder udført med god samvittighed - og benzinesvær.

Gunhild Damgaard fortæller om det chok, den 9. april gav. De lavede selv sæbe og klarede efterhånden en snes forskellige rationeringsmærker. Hvedemel lavede de selv på grutkværnen. Tøj og fodtøj til børnene gav store problemer. Den lykkelige afslutning på de fem okkupationsår blev, da Montgomery kom til Hadsten.

Fru Johanne Nørbæk fra lægeboligen fortæller om arbejdet med at redde sabotører og jøder til Sverige. Hendes bror, Frits Johan Blichfeldt Møller blev skudt af gestapo ved en aktion på Asiatiske Plads i København. Hun selv kom hjem med brigaden den 5. maj.

Hadsten Højskole havde to forstandere, Thorkild Klausen, der gik under jorden, hvorimod den anden forstander, Gunnar Thomsen, blev taget.

Thorkild Klausen fortæller bl.a. om det berømte »Landmålerkursus« på højskolen. I virkeligheden var det et sabotørkursus. Det blev opdaget, og deltagerne blev taget af gestapo.

Om postbudets chancer for at kommunikere hører vi i Børge Ginges beretning. Han havde den fordel, at han ikke alene måtte komme til alle. Han skulle.

Laurits Høj Christensen fortæller gemytligt om samværet i Frøslev med

bl.a. Dovregubben. Friis Johansen beretter om deltagelse i modstandsgrupper flere forskellige steder.

Anders Huulgaard beretter om, hvordan det var at være dansk soldat den 9. april, om våbenmodtagelse, tilværelsen i Dachau og befrielsen i Neuengamme/-Frøslev, gensynet med Neuengamme efter befrielsen, og om hans syn på Tyskland i dag.

Erindringer af major Ole Jul-Rasmussen kommer ind på en betragtning om aldersfordelingen blandt modstandsfolk. Konklusionen blev, at da der var overordentlig mange unge med, var det godt, at også nogle modne mennesker gik med som en slags ballast. *Vi får også at vide, at depotet for våbnene blev indrettet under alteret i Galten kirke. Sognepræsten blev taget, og byen var på den anden ende, da han vendte hjem den 10. maj.*

Borgmester Leth Laursen fortæller om arbejdet som leder af et illegalt kompagni på 250 mand.

— — —
Gennem alle bogens afsnit går glæden over sammenholdet gennem okkupationsårene som det fandt sine udtryk gennem alsang, algang, hjælpesomhed og fælles længsel efter befrielsen, en dag, alle lovpriser og finder næsten ubeskrivelig.

Johannes Fosmark

Runde dage

Poul Nielsen, Bjernedevej 40 A, 2700 Brønshøj (Dachau 141.697), formand for Dachauklubben, sekretær f. Fangesammenslutningen, 65 år 15. august (åbent hus fra kl. 12).

Ragnild Andersen, V.Søg. 78, 1601 Kbh. K (Stutthof), best.medl. i Stutthofforeningen, 75 år 18. august.

Torben Ømark, Vangen 1, 9400 Nørresundby, 70 år 18. august.

Bruno Rasmussen, Langg. 56, 8900 Randers, 75 år 19. august.

Emma Kristensen, Falsterg. 15, 9000 Aalborg, 75 år 20. august.

Erik Hansen, Skrænten 7, 9520 Skørping, 65 år 25. august.

Bertel Iversen, Tranedal 1, 2635 Ishøj (Buchenwald) 65 år 25. august.

H. Sørensen, Riisbyholmsvej 19, 2700 Brønshøj (Buchenwald) 80 år 26. august.

Peter Vagner Jørgensen, Hannesvej 19, 9970 Strandby, 60 år 27. august.

Poul Ejnar Knudsen, P. Skramsg. 9, 9000 Aalborg, 60 år 27. august.

Poul M. Ulsfort, Alpedalen 13, 8543 Hornslet (Buchenwald) 70 år 28. august.

Chr. Jensen, Sønderg. 2, 9480 Løkken, 60 år 29. august.

Georg Andersen, Kongshaven 42 A, 2500 Valby (Buchenwald), sekr. f. Buchenwaldklubben, 65 år 3. september.

Marie Kjær, Teisensvej 9, 9400 Nørresundby, 70 år 3. september.

Villy Simesen, Sønderg. 11, 7400 Her-
ning, 60 år 2. september.

Thorv. Cenijs Hansen, Bakkegårds Alle
5, 1804 Kbh. V (Buchenwald) 65 år 2.
september.

Aage Fredskov, Roskildevej 72, 2500
Valby (Buchenwald) 75 år 5. september.

Bent Mackeprang, (Neuengamme
68.019) 60 år 5. september.

M. Brændgaard, Hollændervej 7, 1855
Kbh. V. (Buchenwald) 70 år 8. sept.

Folmer Rosenkilde, Jydeholmen 41,
2720 Vanløse (Buchenwald) 65 år 8.
september.

Herluf Frimann Hansen, Sdr. Strandvej
20, 2300 Helsingør, 65 år 8. september.

Kamma Klitgaard Poulsen, Engdalsvej
73, 8220 Brabrand, 70 år 9. september.

E. Malling Jørgensen, Kamstrupvej 17,
2610 Rødovre, 65 år 9. september.

Axel Petersen, Oxford Alle 54, 2300
Kbh. S (Buchenwald) 60 år 11. septem-
ber.

Børge Andersen, Berggrensg. 52, 2100
Kbh. Ø (Dachau 141.545) 65 år 12. sep-
tember.

Grethe Prytz, Benvedvænget 21, 2830
Virum, 65 år 14. september.

Edv. H. Petersen, Ydunsvej 20, 8700
Horsens, 65 år 16. september.

Willy Andersen, Jydeholmen 43, 2720
Vanløse, 65 år 16. september.

Henning Petersen, Ydunsvej 20. Thors-
vang, 8700 Horsens (langtidssillegale) 65
år 16. september.

Thorvald Nielsen, Engvej 69, 2791 Dra-
gør, 60 år 18. september.

Emmy Eskildsen, Nansensgade 22, 5000
Odense, kasserer f. Landsforeningen
Sachsenhausenfangerne, 65 år 19. sep-
tember.

Axel Lund, Grævlingestien 31 A, 2880
Bagsværd (Neuengamme 67.061) 70 år
21. september.

Kristian Friis, Eckersbergvej 18, 9000
Aalborg, 75 år 24. september.

Edith Haxvig, Svinget 7, 2300 Kbh. S,
60 år 27. september.

Leo Rasmussen, Gissfeldtsvej 11 B,
2660 Brøndby Str. (Buchenwald) 65 år
30. september.

Helge Søndersted Andersen, Humle-
haven 38, 2500 Valby (Buchenwald) 60
år 9. oktober.

Gerh. Weichel, Amagerbrog. 291, 2300
Kbh. S (Buchenwald) 70 år 10. oktober.

Barner Hyldgaard Andersen, Lervangen
33, 8900 Randers (Hvidstengruppen) 60
år 10. oktober.

Ole Svane, de Lichtenbergsvej 47, 8500
Grenå, 60 år 12. oktober.

Poul Frandsen, Brønshøjvej 80, 2700
Brønshøj (Buchenwald) 65 år 12. okto-
ber.

Mogens Kure, Præstevangen 15, 3460
Birkerød (Buchenwald) 65 år 12. okto-
ber.

Ernst Prægel, Østerbrog. 122, 2100
Kbh. Ø (Buchenwald) 65 år 12. oktober.

Niels Jensen, Karolinegården, Østervold
46, værelse 13, 8900 Randers (Dachau
141.629) 80 år 14. oktober.

Alandy Samsing, Trillegårdsvej 12, 8210
Århus V. 70 år 15. oktober.

Inger Christensen, Kjærslund 31, 8260
Viby J., 65 år 15. oktober.

Frits G. Pedersen, Vingårdsvej 32, 9000
Aalborg, 65 år 17. oktober.

Poul Pedersen, Skibelundsvej 28, 2720
Vanløse (Buchenwald) 60 år 19. okto-
ber.

Charles Gervig, Ryesgade 18, 6., 2200
Kbh. N (Buchenwald) 90 år 21. oktober.

Poul Nielsen fyldt 65 år

Den 15. august fyldte Dachauklub-
bens formand, bogholder Poul Nielsen,
65 år. Han er sikkert blevet hyldet fra
nær og fjern, og vi følger også gerne vor
hilsen til de mange, selv om den kom-
mer nogle dage for sent. For selv om han
kun i kort tid har været formand for Da-
chauklubben, så har han dog i en år-
række været klubbens næstformand. Og
han har haft en række andre tillidshverv
i fangebevægelsen, gennem flere år sek-
retær i Fangesammenslutningen og såle-
des medlem af forretningsudvalget og
medlem af Rekreationsfondens bestyrel-
se. Gennem nogle år var det også Poul
Nielsen, der på eksemplarisk vis holdt
styr på bladets abonnementssystem.

Han er i det hele taget den altid kon-
sekvente, der holder fast ved de trufne
beslutninger og forventer samme kor-
rekte holdning hos andre. Protokollen
fra Fangesammenslutningens bestyrel-
sesmøder og repræsentantskabsmøder
bærer da også tydeligt præg af hans
grundighed og perfekte arbejdsform.

Poul Nielsen har også været knyttet til
Frihedsmuseet som en afholdt omviser
ved de mange interessante rundvisnin-
ger på museet.

Baggrunden for al denne aktivitet er
selvfølgelig Poul Niensens aktive indsats
i frihedskampen, hvilket førte ham i ty-
skernes klør og videre til Dachau. Ved
hjemkomsten var han alvorligt syg og
gennem flere år ofte hospitalsindlagt.

Siden rettede helbredet sig, og han
kunne atter begynde at arbejde. På
grund af en ny alvorlig sygdomsperiode
for godt et års tid siden, har han nu
måttet opgive arbejdet som bogholder.
Men helbredet har heldigvis rettet sig
igen, så han med vanlig flid har kunnet
genoptage sine funktioner i fangebevæ-
gelsen.

Til vor lykønskning følger vi en tak for
de mange års positive og kammeratlige
samarbejde og ønsket om, at det må
kunne vedvare i mange år endnu.

FT

DAKKO

PRESENNING KOMPAGNI A/S

Tlf. 01 - 28 80 60

Hoveddepot:
Kabellejevej 32-34
2700 København
Brønshøj

DAGBOGEN

September

1939

1/9: 2. verdenskrig begynder, da tyske hære overskrider Polens grænse. 3/9: England og Frankrig erklærer Tyskland krig. 28/9: Tysk-russisk overenskomst om Polens deling.

1940

3/9: USA opretter baser på engelske besiddelser i Atlanterhavet. 25/9: Det norske naziparti overtager styret i Norge. 26/9: Over en million mennesker hylder Christian X på køreturen gennem København på 70-års fødselsdagen. 27/9: Tremagtspagten mellem Tyskland, Italien og Japan undertegnes. Stauning opfordrer atter befolkningen til loyal optræden. 30/9: »Det danske Råd« stiftes i London under ledelse af direktør Krøyer Kielberg.

1941

1/9: Højesteretspræsident Troels Jørgensen hævder i artikel i bladet »Juristen«, at kommunistloven er grundlovsstridig i orden. 3/9: Folketinget godkender, at de tre kommunistiske folketingsmænd tages i forvaring. 26/9: Den første illegale danske publikation »Danske Toner« udsendes af det forbudte kommunistparti med den tale, Aksel Larsen ville have holdt i folketinget.

1942

2/9: Statsminister Buhl holder tale imod sabotagen. 5/9: Overbetjent skudt af dansk faldskærmsmand under anholdelsesforsøg. Faldskærmsmanden begik derefter selvmord.

19-9-44: Tysk kanon i stilling ved Politigården i København.

Tyske soldater rykker frem mod Politigården i København.

6/9: Folketingsmand taler imod sabotagen på det konservative landsmøde. 8/9: Ca. 1000 Frikorps Danmark-folk kommer til København, hvor det medfører sammenstød. 9/9: Officiel tysk velkomst til Frikorps Danmark i København. 23/9: Arbejdsminister Kjærboel aflægger besøg i Berlin. 26/9: Den 26-årige kaptajn Michael Rottbøl, der var her i landet som faldskærmsmand, bliver dræbt af dansk politimand. 27/9: Fem mennesker såret i København under sammensød med Frikorps Danmark-folk.

1943

1/9: Den danske gesandt i Sverige, kammerherre Kruse, erklærer sig uafhængig af ordrer fra København. 2/9: 12 danske soldater, der faldt 29. august, begravnes. 3/9: Italien kapitulerer overfor de allierede. Atterspærretid i København kl. 21-5. 4/9: Tysk forordning om, at skydevåben, ammunition og sprængstoffer skal afleveres til politiet. 5/9: Dr. Best proklamerer dødsstraf eller hård fængselsstraf for hjælp til sabotører og spioner. 6/9: Tre domme ved tysk krigsret i Horsens. 7/9: Tysk vagtmester skudt i København. 8/9: Poul Kjær Sørensen henrettet. Tyskerne lover 20.000 kr. i dusør for angivelse af sabotører. 9/9: Undtagelsestilstanden i København skærpes. København idømmes bod på en million kr. for drabet på tysk vagtmester. 10/9: Københavns politi udlover 25.000 kr. i dusør for oplysninger om drabet på den tyske vagtmester. 15/9: Politikerne meddeler kongen deres afvisning af at danne ny regering. Uden forhandling med højesterets øvrige medlemmer opfordrer højesteretspræsident Troels Jørgensen Kronprinsen til, at der dannes en ny regering. 17/9: Scavenius anbefaler Kongen, at der dannes ny regering, hvilket partierne afviser, hvorefter Kongen meddeler, at han kun vil handle i forståelse med folketinget. 18/9: Danmarks Frihedsråd dannes og udsender sit første opråb: Samling mod nazismen. 19/9: Politiet i Århus nægter at følge et tysk krav om at deltage i eftersøgning af sabotører. 20/9: Færdselsforbud i København i fire dage kl. 20-5. Tysk underofficer skudt i Odense, der må betale en bod på en million kr. 21/9: Tysk soldat hårdt såret i København, der må betale bod på en halv million kr. 22/9: Tyskerne begynder at visitere folk på gaden. 23/9: Det meddeles tyskerne, at der ikke kan dannes ny regering i Danmark. 25/9: Samtlige højesteretsdommere tager afstand fra Troels Jørgensens henvendelse til Kronprinsen og Kongen. Danske skibe, der sejler for England, får ret til at føre Dannebrog. 26/9: Som følge af jernbansabotagen skal offentlige lokaler i Jylland lukke kl. 19, og der er spærretid kl. 20-6. 28/9: To medlemmer af Studenternes Efterretningstjeneste arresteret. 29/9: Sommerkorpset oprettes, det skal bekæmpe sabotagen.

1944

2/9: Redaktør Aage Schoch arresteret af Gestapo. 3/9: Allierede tropper befrier Bruxelles. 4/9: Väbenstilstand mellem Finland og

Sovjetunionen. 5/9: Bulgarien trækker sig ud af krigen og afbryder samarbejdet med Nazi-Tyskland. Den danske gesandt i Finland erklærer sig uafhængig af København. 6/9: Frihedskæmpere bemægtiger sig et våbenlager på Grønlandske Handels Plads. 11/9: Amerikanske tropper når frem til den tyske grænse. Det finske gesandtskab forlader København. 15/9: Pastor Sandbæk arresteret. »Velje Amts Avis« schalburgteret. Ca. 200 Froslev-fanger overført til Tyskland. Proteststrejker mange steder. Tysk massakre på Rådhuspladsen i København. 16/9: Tyskerne sprænger konsul Haustrups ville i Odense i luften. Strejke i mange byer i protest mod deportationerne fra Frøslev. »Kolding Folkeblad« schalburgteret, redaktør N. E. Therkildsen og portner C. Gejlager dræbt. 19/9: Tyskerne arresterer det danske politi. Gadekamp ved Amalienborg. Spontan strejke i hele landet. 20/9: Ca. 1700 danske politifolk overført til Tyskland. Ejendommen Nyhavn 51 sprængt i luften af tyskerne. 29/9: Vedsted Gæstgivergård ved Haderslev sprængt i luften af tyskerne. Århus Hallen ødelagt ved schalburgtage. 4 mennesker dræbt.

A.P. Møller

**I arbejde på de syv have
- under den
syvtakkede stjerne**

MÆRSK

ERSTATNINGSLOVENS HISTORIE OG TAL - VIII

I de to foregående afsnit af artikelsekserien om erstatningsloven for besættelsestidens ofre er gennemgået de ændringer, der skete i løbet af 1960'erne, hvoraf ikke mindst lovændringen i 1969 (lov nr. 290) har haft afgørende betydning.

Men da artikelsekserien også tidligere har beskæftiget sig med erstatningslovens tal, vil vi her se lidt på tallene op gennem 1960'erne.

Udgifterne til erstatning

I finansåret 1945-46 var udgiften beskeden, kun ca. 106.000 kr., men steg så det følgende år til 6,6 mill. kr. og ændrede sig derefter kun lidt, således at udgiften i 1950-51 kun var ca. 5,8 mill. kr.

I det følgende 10-år steg udgiften fra 6,3 mill. kr. i 1951-52 til 10,3 mill. kr. i 1960-61.

Derefter var udgifterne således:

1961-62	11.388.162 kr.
1962-63	10.208.160 kr.
1963-64	9.929.967 kr.
1964-65	10.995.588 kr.
1965-66	13.283.000 kr.
1966-67	15.708.248 kr.
1967-68	17.130.154 kr.
1968-69	19.643.139 kr.
1969-70	20.482.444 kr.
1970-71	33.893.086 kr.

Som det ses, er der op til 1969 en nogenlunde jævn stigning, hvorefter udgiften i 1970-71 stiger stærkt som følge af lovændringen i 1969.

Fortsat store udsving i antal nye sager

I det foregående 10-år var det årlige antal nye sager ret beskedens i en årække, indtil det i året 1960 pludselig eksploderer med en tilgang på 470 nye sager. I de følgende år kom yderligere

i 1961	130 nye sager
i 1962	50 nye sager
i 1963	31 nye sager
i 1964	34 nye sager
i 1965	38 nye sager
i 1966	84 nye sager
i 1967	81 nye sager
i 1968	46 nye sager
i 1969	158 nye sager
i 1970	394 nye sager

Efter en lovændring i 1957 var der sket en række genoptagelser af tidligere afgørelser, idet der nu var åbnet adgang til at søge sagen genoptaget, hvilket normalt skete med Frihedsfondens hjælp. Men en stor del af genoptagelserne skete på ulykkesforsikringens eget initiativ.

Antallet af genoptagelser ses herunder, idet tallene i parentes viser det

antal tilfælde, hvor genoptagelse førte til forhøjelse af erstatningen (renten). Det må dog nævnes, at der også i nogle få tilfælde skete en nedsættelse:

1961	145 genoptagelser (94)
1962	99 genoptagelser (52)
1963	131 genoptagelser (44)
1964	131 genoptagelser (68)
1965	124 genoptagelser (49)
1966	150 genoptagelser (74)
1967	171 genoptagelser (93)
1968	203 genoptagelser (98)
1969	195 genoptagelser (125)
1970	410 genoptagelser (315)

Som man ser et voksende antal genoptagelser, der i vidt omfang også førte til en forhøjelse af renten.

Pristalsreguleringen

Siden 1946 er erstatningen (renten) blevet pristalsreguleret. Det samme gælder den årløn (beregningsgrundlaget), hvorefter erstatningen (renten) beregnes.

Stigningen var pr. 1. april 1946 11,5 pct. af grundbeløbet, hvorved højeste årløn steg til 8.922 kr. og mindste årløn til 5.019 kr.

Pr. 1. april 1958 var stigningen på 114,8 pct., hvorved højeste årløn blev 17.187 kr. og mindste årløn 9.669 kr.

Derefter ændredes reguleringen, da der trådte en ny tjenestemandsløvslov i kraft (reguleringen følger en bestemt lønramme i statens lønssystem).

Pr. 1. april 1961 var stigningen 157,6 pct., hvorved højeste årsløn blev 17.772 kr. og mindste årsløn 9.996 kr.

Og pr. 1. april 1970 var stigningen ikke mindre end 433,2 pct., hvorved højeste årsløn steg til 42.657 kr. og laveste årsløn til 23.994 kr.

Udviklingen i antallet af sager i henhold til erstatningsloven fremgår også af en opgørelse over antallet af afgørelser i direktoratet for ulykkesforsikringen, således som det fremgår af nedenstående tal. Tallene i parentes viser antallet af afgjorte dødsersatninger (enkerenter).

Også her bemærker man en voldsom forøgelse på grund af lovændringen i 1969:

1966 200 afgørelser (4)
1967 253 afgørelser (6)
1968 268 afgørelser (3)
1969 300 afgørelser (40)
1970 827 afgørelser (190)

-t

GODT AT VIDE

Vi er flere gange blevet spurgt om indkomstforholdet, når den ene ægtefælle optages på plejehjem. Sikringsstyrelsen udsendte den 24. november 1981 en cirkulæreskrivelse herom, og herfra bringer vi følgende:

Ved den ene ægtefælles optagelse på plejehjem anses samlivet for ophørt, og efter kildeskattelovens paragraf 10, stk. 2, ophører sambeskatningen ved udgangen af optagelsesåret.

Derefter sker beskatningen af eventuel formue hos den ægtefælle, til hvis bodel formuen tilhører, og dette sker, indtil der eventuelt træffes aftale om deling af fællesboet. Afsættes der beløb til forsørgelse af den hjemmeboende ægtefælle eller børn i henhold til bistandslovens prg. 85, stk. 2, kan dette beløb fratrækkes ved indkomstopgørelsen for pensionisten på plejehjemmet. Forsørgelsesbeløbet beskattes hos modtageren.

Første pensionsberegning for ægtefællerne som enlige foretages med virkning fra udgangen af den måned, der følger efter optagelsesmåneden.

Pensionsberegningen sker på grundlag af den forventede indtægt for hver ægtefælle, opgjort efter reglerne for opgørelse af socialindkomst. Det er derfor nødvendigt allerede fra dette tids-

punkt at foretage opgørelse over ægtefællernes særeje og bodele, selv om sambeskatningen først ophører ved udgangen af optagelsesåret. På grundlag heraf beregnes forventet formueindtægt og formuetillæg. Formuetillæg beregnes af den del af formuen, der er henført til den pågældende pensionists bodel.

VED BEREGNING AF pension for den hjemmeboende ægtefælle vil der som forventet indkomst skulle medregnes indtægter af egen bodel og særeje samt eventuelt formuetillæg, samt et eventuelt afsat forsørgelsesbeløb efter bistandslovens prg. 85, stk. 2.

Ejerboligfradrag beregnes for den ægtefælle, til hvis bodel en ejerbolig er henført. En helårsbolig, der ejes af pensionisten på plejehjem, er dog ikke omfattet af den procentvise lejeværdiberegning, og der kan derfor ikke beregnes ejerboligfradrag. Derimod beregnes ejerboligfradrag for en fritidsbolig, der tilhører pensionisten på plejehjem, idet denne bolig er omfattet af den procentvise lejeværdiberegning.

Hvis ejerboligen tilhører begge ægtefæller, beregnes formuetillæg til hver af ægtefællerne efter den del af værdien, der er henført til hver ægtefælle. Ejerboligfradrag for den hjemmeboende ægtefælle vil derfor i dette tilfælde kunne gives for den del af ejendommen, hvoraf der beregnes formuetillæg for den pågældende.

- Det vil nok være klogt i de konkrete tilfælde at få disse reglers virkning klar oplyst ved henvendelse til den stedlige socialforvaltning eller til plejehjemmet.

-t

Mennesket lever ikke af brød alene...

Da de 150 danske kommunister fra Horserødlejren i efteråret 1943 blev deporteret til Stutthof ved Danzig (Gdansk), opstod der blandt de pårørende en kvindelig hjælpekomité. Den udførte et dristigt og energisk arbejde både overfor de danske og de tyske myndigheder for at skaffe fangerne hjælp. Og det førte til, at ikke alene Stutthoffangerne, men sidenhen også de efterfølgende fangetransporter fik regelmæssige forsendelser af madpakker fra Røde Kors. Disse pakker reddede mange menneskeliv.

Kvindekomiteen for Stutthof (efter krigen kaldet »De røde enker«) arbejdede også sammen med den senere oprettede tilsvarende komite for Sachsenhausenfangerne.

Tegneren og forfatteren Per Ulrich, der

selv var fange i Sachsenhausen, og som tilfældigvis er genbo til en af de røde enker, har beskæftiget sig meget med beretningerne om dette stykke praktiske hjælpearbejde, der også er omtalt i Jørgen Hæstrups bog om besættelsestiden.

Nu har Per Ulrich, der tidligere har skildret de røde enker i en radioudsendelse, på forlaget Tiden fået udgivet en lille bog med titlen »De røde enker«.

Per Ulrich skulle selv have præsenteret bogen på Stutthoffangernes årsmøde for nylig, men måtte sende afbud, så han sendte i stedet sin tale, der blev oplæst på mødet.

Vi bringer her et uddrag af Per Ulrichs manuskript:

Bogen indeholder ikke hele Stutthof-protokollen, men vigtige dele af den. Det er først og fremmest en dokumentation om almindelige, anonyme kvinders tapre indsats under besættelsen, da myndighederne svigtede.

Jeg vil gerne takke Eli, Yrsa og Harriet, fordi jeg måtte låne papirerne, og også en tak til Arne, fordi jeg måtte bruge hans breve fra Stutthof.

Der er en side af sagen om Røde Kors pakker, som ikke er omtalt direkte i bogen, men som lyser frem mellem linjerne. Det er den psykologiske virkning. Jeg kan bedst beskrive den ved at fortælle en episode fra Sachsenhausen.

Den 15. marts 45 blev Hitlers drom om atombomben definitivt slukket med det store daglange angreb på Auerwerke. Byen blev jævnet med jorden, men lejen var uskadet, men i en kaotisk tilstand. Vand og elektricitet var afbrudt, kloakledninger sprængt, madforsyningen brudt sammen. Tidsindstillede bomber sprang flere dage efter angrebet. Veje og broer var sprængt. Vi ventede Røde Kors pakker. Sultede som aldrig før. Og under disse forhold var det udelukket, at de kunne komme frem. Og så skete der alligevel et mirakel. Pludselig stod der en Røde Kors anbringer med Dannebrog på siderne på appelpladsen, hvad der aldrig var sket før.

Det gik som et sug igennem en. Det var ikke blot maden, men i denne situation nok så meget den stimulans, der var at vide, at der var nogen, der gjorde, hvad de kunne for at komme os til hjælp. Som oven i købet satte livet på spil for vores skyld. Det var jo sådan, at man døde, hvis man gav op, uanset pakkernes indhold. Men det at pakkerne kom, i det hele taget, var et umådeligt, umåleligt moralsk løft. Man kunne lidt igen. Mennesket lever ikke af brød alene... Jeg husker, hvor glad og stolt, jeg pludselig følte mig over at være dansker.

Til slut.

Eli sagde til mig, da hun fik bogen: Tak, skal du have. Var det ikke for dig, var bogen ikke kommet.

Det vil jeg gerne svare på i vidners påhør: Tak til de Røde Enker. Var det ikke for jer, var jeg og mange andre med mig, nok ikke kommet hjem.

Tak.

TOLDSTRUP I HOLSTEBRO

Toldstrup udnævnes til æresmedlem i Holstebro.

Mange skulle nå at stikke på næven, inden besættelsesårenes jyske nedkastningschef Toldstrup tog talerstolen i besiddelse på KFUMs Soldaterhjem i Holstebro.

En væsentlig del af de 160 mødedeltagere fra store dele af Jylland var tidligere modstandsfolk, og af dem var mange Toldstrups egne modtagefolk. Nu ca. 40 år efter mødte de frem på ny. Det blev en aften med megen gensynsglæde. Blandt tilhørerne var der to af Toldstrups distriktschefer, nemlig ingeniør Erik Rørbæk Madsen, Venø, og pastor C.V.A. Ruth, Brædstrup.

Toldstrup, hvis borgerlige døbenavn er Anton Ingersøn Jensen, havde på forhånd over for arrangørerne - Hjemmeværnet og støtteforeningen »Hjemmeværnsmuseets Venner« - erklæret sig ubundet med hensyn til emnevalg og indledte med at meddele, at han ikke ville tale om besættelsestiden, hvorefter han alligevel talte ikke så lidt om modstandskampen.

- Er du klar over, at Danmark aldrig nogen sinde har ydet så stor en krigsindsats som under besættelsen, sagde besættelsestidens historiker, Jørgen Hæstrup, til Toldstrup for nogle år siden. Med nogen ironisk distance tog Toldstrup udgangspunkt i denne udtalelse ved at gennemgå Danmarkshistoriens krige, modstandskampen inclusive.

Toldstrup lagde ikke skjul på sin foragt over, at »den kommanderende general den 29. august 1943 forsømte at tilintetgøre alle den danske hærs depoter«. - Det var, tilføjede han, - en krigsindsats på fjendens side.

Modsætningsvis kunne han gøre honorør for sine mange folk ude på det meste af 300 nedkastningspladser. Her blev der gjort en indsats, der kunne leve op til Hæstrups vurdering.

Hellere museum end mindsten

I sin egen helhedsvurdering fremhævede Toldstrup nødvendigheden af ønsket: »Gud bevare Danmark«, for, som han sagde, vi har ikke altid selv ydet nok, men til gengæld har vi været gode til at rejse mindsten.

Toldstrup, der er tilknyttet Holstebro Museum, som særlig sagkyndig i frihedskampen, komplimenterede Holstebro for byens frihedsmuseum.

- Det er en meget bedre idé at skabe et frihedsmuseum end at rejse en mindesten, sagde han. - Et museum kan nemlig få det hele med: Hvor ringe var vi, hvor gode var vi, hvor ligger sandheden?

Toldstrup måtte besvare en del spørgsmål - også spørgsmålet: Er De en skuffet mand?

Han svarede:

- Jeg har aldrig kunnet lide tanken

om at blive betragtet som en skuffet mand. Men jeg erkender gerne, at det ikke gik, som vi ventede. Vi var generationen med de høje idealer og tanker. Vi havde kæmpet for dem, men vi havde ikke formuleret dem og sat dem op. Det havde til gengæld de gamle politikere. Det var forkert af Frihedsrådet at tage dem med i regeringen og lade dem udskrive valg så kort tid efter befrielsen. Det var synd for Danmark.

Toldstrup hædret

Mødet med besættelsesårenes jyske nedkastningschef, Toldstrup, på KFUMs Soldaterhjem i Holstebro i aften blev andet og mere end et gensyn med en af frihedskampens store mænd. Det blev også en anledning til en hyldest 40 år efter.

Støtteforeningen »Hjemmeværnsmuseets Venner« gav hyldesten konkret form af et æresmedlemsskab af foreningen. Toldstrup blev dermed foreningens første æresmedlem.

»Hjemmeværnsmuseets Venner« blev stiftet i midten af 70'erne med det formål at støtte det lille museum, som dengang med Hjemmeværnsmuseet, men som siden under museumsassistent Carl Fonagers ledelse er vokset til Danmarks fornemste våbensamling og et af de få frihedsmuseer, der findes i provinsen - under ét kaldet Holstebro Museums våbenhistoriske samling.

Ved at knytte Toldstrup til sig som sagkyndig i frihedskampens historie har det usædvanlige museum i kælderens under Hafniahus på »Sønderland« sikret sig en ekspertise af format.

Udnævnelsen af Toldstrup til æresmedlem motiveredes af bestyrelsesmedlem, tidligere distriktschef for Hjemmeværnsdistrikt Holstebro, major S. Kiærskou, der tolkede foreningens taknemmelighed over Toldstrups interesse for museet i Holstebro.

Æresbrevet, smukt udformet af tegneren Sv. E. Ihle, indeholdt ordene: »Krig er det næstfrygteligste vi har. Det frygteligste er at miste friheden«. Ordene er Toldstrups egne. De slutter hans bog »Ingen sejr uden kamp«.

Ken

(Holstebro Dagblad 26. maj)

Kammeraternes Hjælpefond

er raske kammeraters hilsen
til de syge

NORS HOVEDGÅRD

I august har Nors Hovedgård eksisteret i 10 år! Det fungerer som feriehus for tidligere KZ-fanger og modstandsfolk samt sofolk, der sejlede i allieret tjeneste.

Da man startede i 1972, lød der fra mange sider kritiske røster om »dognfluer« og om et »forretningsmæssigt foretagende«. Men årene har vist gårdens berettigelse. Trods modgang og modstand har mange haft gode feriedage på Nors Hovedgård. Det har ikke altid været lige let at få det til at glide. Man må jo huske, at de, der mødes her, og de der styrer gården, alle er belastet af en fortid, som de aldrig glemmer, og som har sat dybe spor i både sind og krop. Alligevel fungerer det på Nors Hovedgård.

Fra tid til anden har man haft udstilling om besættelsestiden, og med gården som medlem er der sendt foredragsholdere ud til skoler i hele Viborg amt. Efter at der er indrettet foredragslokaler, er der ofte besøg af skoleklasser. Det samme gælder flere lokale foreninger. Om sommeren kommer der udflugter fra fangeforeninger i Randers, Århus og Aalborg.

Det hele har ikke kunnet køre uden en vis bevågenhed fra kommunen og lokalbefolkningen i Thy. Flere fonds har hjulpet til med bidrag, og en kreds af privatpersoner har ydet deres bidrag, så bestyrelsen har været bragt i stand til at gøre opholdet for gæsterne så godt og så billigt som muligt.

Villy Mørk Jensen

SAGEN MOD WERNER BEST OPGIVES

Anklageskriftet er dog på 1000 sider

En af de sidste vesttyske nazi-processer bliver formentlig opgivet. Det er sagen mod Werner Best, der næppe bliver gennemført, da hans helbred skal være så dårligt, at den efter oplysninger fra landsretten i Duisburg ikke kan gennemføres.

Werner Best er nu 78 år og lider bl.a. af hukommelsestab (det har for øvrigt de fleste stornazister gjort lige siden 1945, når de blev stillet for en domstol).

FRA TÆNKEBOKSEN

Det vægrer mig at skulle forlade dramaet uden at få set slutningen.

Soya

Kan en helt bide negle? Ja, i virkeligheden, men ikke på teatret.

Soya

De 99 procent af talentet er flid. De 99 procent af geniet er mod.

Soya

Retten har ophævet den fængslingskendelse, der blev afsagt i 1972, men som aldrig har været fuldbyrdet, bortset fra tre års varetægtsfængsel. Retten har dog afvist at give Best erstatning for disse tre år, idet retten har udtalt, at det måtte anses for sikkert, at Best ville være blevet kendt skyldig, hvis sagen var blevet gennemført.

Der er udarbejdet et omfattende anklageskrift mod Best på over tusinde sider. Heri erklæres han for medansvarlig for mordet på 8700 mennesker i besatte øst-områder.

Werner Best var fra 1942 til 1945 det nazistiske Tysklands særlige »befuld-mægtige« i Danmark med rang af ambassadør. På grund af hans medansvar for de tyske terrorhandlinger her i Danmark blev han efter besættelsen dømt til døden i København, men dommen ændredes til en fængselsstraf. I 1951 blev han benådet, hvilket førte til voldsomme protester fra den danske modstandsbevægelses side, og der afholdtes bl.a. en storstilet »tavs protestdemonstration«

ØSTRIG

I KZ-lejren Mauthausen, der ligger i Østrig, og hvor der omkom mange østrigske frihedskæmpere, holdes hvert år en officiel højtidelighed, organiseret af de tre østrigske fange- og modstandsorganisationer i fællesskab. Højtideligheden indledes med en række religiøse andagter rundt om i lejren, jødisk, katolsk og protestantisk, hvorefter man samles til en fælles national højtidelighed med taler af repræsentanter for fangeorganisationerne, og hvor et medlem af den østrigske regering taler, ligesom hele det diplomatiske korps er til stede.

I år blev dagen yderligere manifesteret, idet der holdtes en særlig højtidelighed i den spanske ambassade. Under overværelse af den østrigske socialminister fik administratoren af Mauthausenseet, Manuel Garcia en høj spansk orden, der var tildelt af den spanske konge.

Der er en dobbelt baggrund for denne ordenstildeling. Manuel Garcia deltog under den spanske borgerkrig i årene 1936-39 som frivillig i det demokratiske Spaniens kamp mod general Franco. I 1939 måtte han flygte til Frankrig, hvor han blev arresteret af Gestapo i 1941 og ført til KZ-lejren Mauthausen, hvor han var til befrielsen i 1945.

Der var en del spanske fanger i Mauthausen, og det er deres organisation, der har indstillet Manuel Garcia til den fornemme orden, og deres organisation har nu sendt den spanske konge en hjertelig hilsen og givet udtryk for deres dybe taknemlighed og tilfredshed.

i Mindelunden i Ryvangen, hvor organisationer og tusinder af enkeltpersoner nedlagde blomster for at manifestere deres tavs protest mod løsladelsen.

Efter at være vendt tilbage til Vesttyskland blev han ansat som konsulent for Ruhr-koncernens juridiske afdeling.

-t

ESTERWEGEN VIL OPRETTE ET DOKUMENTATIONSCENTER

Den 8. maj blev der på Esterwegen kirkegård afholdt en mindehøjtidelighed, arrangeret af fagforeninger og Komiteen for oprettelse af et dokumentationscenter for Emslandslejrene. En af hovedtalerne ved højtideligheden var Orla Rasmussen, tidligere Dalum-fange.

I sin tale kom han ind på erfaringerne fra ungdommen, hvor han oplevede den gryende nazisme som studerende i København, møde emigranterne fra Tyskland og hørte om koncentrationslejrene. Han mindedes med ærbødighed de første tyske fanger, som foruden til Dachau jo især kom til Esterwegen og Bürgermoor.

Han fortalte om sine oplevelser og erfaringer fra Dalum, hvor omkring 100 danskere opholdt sig vinteren 1944/45. Orla Rasmussen sluttede med en tak til de unge og ubelastede, og tilsagde dem vor støtte til, at den tid ikke skulle glemmes. En dokumentation kunne virke som en advarsel for dem, som kunne tænke på at gentage fejltagelserne fra dengang.

OM AFTENEN afholdtes en stor støtte-foranstaltning i Festhallen i Herberum. Her optrådte den velkendte sangerinde Bettina Wegner, tidligere vise-sanger fra DDR, nu bosat i Bundesrepublikken. En anden dansker, også tidligere Häftling fra Dalum, Georg Schlätzer, holdt hovedtalen ved denne aften-foranstaltning, under meget stor lydhørhed fra de mere end 1200 deltagere.

Georg Schlätzer gav en med tal og kendsgerninger velunderbygget fremstilling af forholdene i Danmark under besættelsen, fortalte lidt om, hvad krigen havde kostet Danmark, og kom også ind på det nødvendige i at oplyse, at fortælle og at yde hinanden solidaritet.

For de unge tyskere var mødet med de to danske fanger en stor oplevelse, fremgik det af mange kommentarer. For danskerne selv var det en glæde og en

-t

opmuntring at forstå med hvilken iver og energi mange, under ganske vanskelige forhold, forsøgte at slå for en anstændig holdning og imod de utvivlsomme farlige kræfter, som også i dag arbejder i Forbundsrepublikken.

Morten Ruge, mag.art.

Foredrag om Danmarks befrielse i L.S.V. Klubben i Århus

Mandag den 17. maj var Per Madsen, medlem af foreningen af Gestapofanger til stede og holdt et spændende foredrag.

Han redegjorde for nazisternes ideologi og om baggrunden for sit personlige engagement i frihedsbevægelsen. Hitlers indstilling til løfter var, at dem giver man og holder, så længe man har fordel af dem. Vi hørte om krigsudbruddet, og om hvordan det indvirkede på Per Madsens eget liv. Han var dengang kun godt tyve år. Og vi fik en stærk fornemmelse af dens virkning og store begivenheder.

Der blev fortalt om arbejdsløsheds-

problemer, og om hvordan en del mennesker undgik at arbejde for tyskerne ved bl.a. at samle koks på lossepladserne ved København. De fik ikke deres navne med i historien, men gjorde dog en indsats. Der var mangel på alle former for bygningsmaterialer og Per Madsen fortalte om, hvordan han selv var inddelt til at lave sparehekse, dvs. et lille komfur ca. 50 cm langt og med et jernrør som skorsten, der blev ført ud af vinduet i køkkenet. Han fortalte om illegale blade, og dagligstuemøderne og om, hvordan frihedsbevægelsen opstod. Vi hørte om Per Madsens egen modstandsgruppe, og om hvordan det gik til, at han kom i koncentrationslejren, fortalte Madsen kun lidt om, da han gav udtryk for, at det ville gøre ondt at snakke om.

Senere på aftenen efter kaffen var Per Madsen god til at besvare spørgsmål, og her fortalte han mere om koncentrationslejren. Til sidst takkede Per Madsen for en god og interessant aften og sluttede af med sangen »En lærke letted«.

*Bodil og Erik Bach Sørensen
L.S.V. Klubben Århus*

tutten af. Der er nemlig gået dødt kød i næsen. Det er gavnligt, at såret får luft.« - Og så forklarede han, at han for nogle år siden blev slået ned af SS. Medens han således lå på ryggen, havde SS-manden plantet sin jernhæl i synet på ham og drejet rundt. Ingen helbredelsesmulighed i en koncentrationslejr!

I begge disse tilfælde hjalp det ikke, at man var landsmand (tysker), eller at man var præst.

En hel tredje skæbne løb jeg på, da min kone og jeg for nogle få år siden besøgte den tidligere koncentrationslejr i Dachau. Vi var nået ned til både det jødiske monument og til det katolske kapel. - Vi stiledede over til det evangeliske kapel. Jeg ville gerne se det, da jeg havde været med til at samle penge sammen, idet der var samlet bidrag til kapellets rejsning fra flere lande i Europa.

Vi gik ind og stod og så os lidt omkring. Pludselig kom en mand hen til os og tiltalte os på tysk, engelsk og fransk. - Vi kom i snak. Det viste sig at være en tysk, evangelisk præst, jeg havde været i stue med. Der var gået ca. 37 år, siden vi sidst havde været sammen. En hel mærkelig oplevelse at mødes igen i lejren efter de mange år!

Jeg fik ham til at fortælle om sig selv. Han var sluppet ud af lejren ca. en uge, før amerikanerne var nået frem til Dachau, idet SS havde frigivet alle tyskere. Han havde sit hjem og sin gerning i det tidligere Schlesien, der nu er polsk område. Om han nåede til Schlesien, husker jeg ikke, ej heller hvordan han fandt sin familie. Det, der gjorde indtryk, var, at han med familien måtte slå sig ned i Østberlin, og at han måtte etablere sig på ny. I 1956 (før Berlinmurens rejsning) flygtede de igen uden bohave. Denne gang gik turen via Vestberlin til Neckardalen, hvor de igen måtte prøve at rejse et hjem.

Han havde for nogle år siden mistet sin kone.

Om vinteren boede han i sit hjem i Neckardalen. Fra april til omkring 1. november boede han i Dachau. Om dagen var han klar til at vise folk rundt og fortælle om præsterne i Dachau. Han holdt en del gudstjenester for besøgende i lejren. Han følte, at han havde en opgave. Dachaulejren prægede fortsat hans liv.

Poul Riis

KAMMERATERNE FORTÆLLER

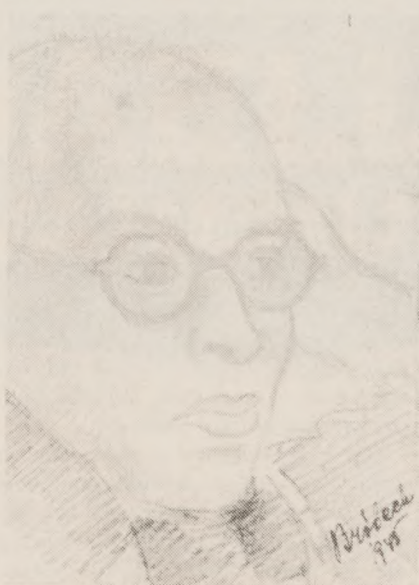
Nogle tyske præsteskabner

Appellerne i Dachau kunne være barske. Men det var særlig ubehageligt, når min blok skulle blive stående, medens man lod nogle fangegrupper defilere forbi, idet man udtog nogle til gaskammer.

For at få tankerne lidt væk fra den modbydelige situation skiftede man nu og da nogle ord med en af sidemændene. Således husker jeg en lille snak med en tysk kollega. Det viste sig, at han rystede meget over hele kroppen. Da jeg spurgte, hvad han egentlig fejlede, forklarede han mig, at han under sit årelange KZ-ophold var blevet benyttet som »forsøgsdyr«, idet man havde indpodet malaria på ham for at se nærmere på virkningerne!

En anden dag kom jeg i en tilsvarende situation til at stå ved siden af en kollega med en forfærdelig næse. Blodet piblede frem. Jeg spurgte tyskeren, hvad han

fejlede. »Åh,« svarede han, »du kender mig godt. Det er mig, der plejer at gå med tut på næsen. I dag har min næse det noget bedre. Derfor har jeg taget

Pastor Poul Riis.

En canadisk Buchenwald-klub

Gang på gang kan man forbavses over, hvordan tilfældigheder støder sammen, så det mere eller mindre ligner et mønster.

Da vi politifolk, der var blevet taget den 19. september 1944, omkring den 1. oktober ankom til Buchenwald, viste det sig, at vore nærmeste naboer - der var kun et trådnethegn imellem vore blokke - var engelske og amerikanske flyvere.

Fra Neuengamme var vi klar over, at tyskerne anbragte russiske soldater i koncentrationslejr, hvilket passede meget godt med det nazistiske syn på russerne som »Untermenschen«, men soldater fra de vest-allierede havde vi ikke set, og var englænderne ikke »Arier« så godt som tyskerne?

Vi blev derfor noget forbavset over at træffe disse flyvere - ca. 150 mand - som Häftlinge i en koncentrationslejr. Det drejede sig om flyvere fra RAF og USAF, der var blevet skudt ned over Frankrig, havde skaffet sig civilt tøj ved hjælp af den franske modstandsbevægelse, og som det var lykkedes at holde sig skjult, for nogles vedkommende i flere måneder, indtil de var blevet taget af tyskerne. I august 1944 var disse »Terrorflieger«, som tyskerne kaldte dem, blevet anbragt i koncentrationslejren Buchenwald, og i oktober samme år, ca. 14 dage efter at vi var kommet dertil, blev de transporteret bort - ifølge rygter, der senere viste sig at være sande - for at blive overført til en almindelig krigsfangelejr.

I den korte tid, vi var sammen i Buchenwald med disse gutter, fik vi et godt forhold til dem. De sang engelske og amerikanske soldatersange for os, vi fik arrangeret »skaklandskampe« med dem osv. Nærmere herom kan læses bl.a. i Carl Redlichs bog »19. september«.

For et halvt år siden traf jeg en skotte, James Stewart, der nu bor og arbejder i Canada, en forretningsforbindelse, der er gift med en dansk pige. Gennem pigens danske far fik skotten adressen på formanden for Buchenwaldklubben i Danmark. Denne adresse, der uheldig-

vis ikke var korrekt, gav vor skotte videre til sekretæren for den canadiske krigsfangesammenslutning, Ed Carter-Edwards, der også hørte til Buchenwaldgruppen. Begge de to gamle Häftlinge skrev nu brev til os danske kammerater og sendte det til den samme - forkerte - adresse. Det ene brev blev 3 måneder senere returneret med »Adressaten ubekendt«, det andet nåede rigtigt frem, og dermed var forbindelsen etableret.

På denne måde har vi nu erfaret, at der findes en »Buchenwaldklub« i Canada. Klubben har en snes medlemmer, 10 i Canada og resten i USA, Australien og New Zealand. Jeg har fået løfte om en medlemsfortegnelse fra klubben i den nærmeste fremtid.

Begge kammerater sender de hjerteligste hilsener og beder mig overbringe dem til Buchenwaldklubbens medlemmer, hvilket hermed er gjort.

Af et brev fra James Stewart kunne jeg have lyst til at citere følgende:

»Several years ago I had the fantastic pleasure of stopping in at the Central Police Station in Copenhagen on a Saturday morning and getting delightfully drunk on beer and schnapps while reminiscing with a few of your members. These are the stuff that memories are made of.«

(For adskillige år siden havde jeg den fantastiske fornøjelse at kikke indenfor på hovedpolitistationen i København en lørdag formiddag og blive vidunderlig beruset i øl og snaps under en snak om gamle dage med nogle af jeres medlemmer. Det er den slags, minder er gjort af.)

Det er mig ikke bekendt, hvem James Stewart traf på politikgården ved den lejlighed, men de har i hvert fald haft det rart!

Ed Carter-Edwards skriver bl.a. følgende, der også må gælde enhver af Buchenwaldklubbens medlemmer:

»I am thrilled to know some of the survivors are still alive and would appreciate hearing from you. I still remember your presence in Buchenwald and as I think back to those dark, hopeless days, you gave our group a moral lift.«

(Jeg er lykkelig ved at få at vide, at nogle af de overlevende stadig er i live og ville sætte pris på at høre fra ker. Jeg husker endnu, da I var i Buchenwald, og når jeg tænker tilbage på hine mørke, håbløse dage, gav I vor gruppe et mo-

ralsk løft.)

Det siger sig selv, at vi vil holde forbindelsen med den canadiske Buchenwaldklub vedlige.

HANS ANDERSEN
fmd for Landsforbundet
af Buchenwaldklubber

BØGER

I stridens og handlingens tegn

Erik Halvorsen: Et moderne menneske. Om Arne Sørensen indtil 9. april 1940. - 176 sider. 149,50 kr. - Samlerens Forlag.

Forfatteren, skolemanden og politikerne Arne Sørensen.

Forfatteren, højskolemanden, politikeren, modstandsmænd Arne Sørensen har nu fået sin biografi. Rettere sagt, første del, for besættelsens fem år - og tiden der fulgte, kommer først i et afsluttende bind til september.

Arne Sørensen, som levede 1906-1978, var fra Louns ved Limfjorden. Han var af bonde- og fiskeræt, selvhjulpne, stolte arbejdets folk, så da moderen kom på kant med sin forlovede, slog hun resolut op, skønt hun netop var blevet gravid. Viljen til selv at sørge for sit barn var den bedste, men vilkårene for strenge. Drengen blev derfor opdraget hos sin morfar og mormor. Han kom i lære som brugskommiss. Han var begyndt at skrive i den stedlige presse, og skønt kejtet og klodset, lagde folk mærke til ham. Han blev ligefrem sat på aktier af en række velmenende folk, så han kom til København og fik en god studentereksamen.

Den unge hr. Sørensen boltrede sig kåd og glad. Han blev indfanget af kulturradikalismen og en af den tids profeter, Poul Henningsen.

Arne Sørensen sluttede sig til Socialdemokratiet, men forlod også snart igen partiet.

Det glemte man ikke så snart. Han blev flere gange fulgt til dørs af hadefulde overfald fra f.eks. kendte partifolk som Poul Hansen, Grenå, og Julius Bomholt. Han var en frafalden, der værste man kender.

Han skrev kronikker i Politiken, og chefredaktør Valdemar Koppel så nok længe et lys i den unge åndsakrobat. Men heller ikke her fandt han blivende hjemsted. Han måtte videre, stillede bestandig pro et contra op, analyserede og kritiserede, men søgte også nye løsninger. Ingen ville i 1936 udgive en ny bog, han havde skrevet, og hvor han søgte at belyse tidens angst og håb og at finde et ståsted. Bogen hed »Det moderne menneske«. Så vovede han selv at udgive den. Den blev en for den tid uset og enorm succes, kom i 10.000 eksemplarer. Var, kan man næsten sige den tids »Oprør fra midten«.

Han var heller aldrig bange for at hudflette sine egne, kritiserede f.eks. grundtvigske bønder med gode gårde og indtægter, fordi de lod, som om de ikke anede noget om nøden på Vesterbro i København. Han spurgte, syntes han selv, med fuld føje, hvor deres lyse grundtvigske tro og samfundssind og sociale engagement var blevet af. Han var nu, som sidenhen det meste af sit liv, en spørger, en seer, en vækker, søgte at analysere helt til bunds og at finde ny veje. Lige langt fra velhavende bedsteborgerlighed og væren sig selv nok - og fra yderligt gående kommunistiske eller anarkistiske strømninger.

Han så, at kristendommen og det nationale stadig rummede brugbare og bærende værdier. Og advarede stærkt mod både den fremspirende nazisme sydfra - og mod de alt for

røde, kommunisterne. Han stiftede 1936 partiet »Dansk Samling«. Og han startede tidskriftet »Det tredje standpunkt«. Blandt dem, der sluttede op fra starten, var folk som seminarirektor Paul Holt, Århus, som kom fra Indre Mission, højskolemanden fra Støvring i Nordjylland, Robert Stærmosé, og pastor Harald Sandbæk.

Den, som fører pennen, trækker fra og lægger til og får tegnet et ganske levende billede af tiden i almindelighed og naturligvis hovedpersonen Arne Sørensen i særdeleshed, er Erik Halvorsen, der 1958-73 var forstander for Hørsholm Højskole og nu er knyttet til Danmarks Lærerhøjskole på Emdrupborg. Erik Halvorsen har kendt Arne Sørensen tilbage til omkring 1930-35 og sammen udgav de f.eks. i 1937 »Hvad siger Danmark?«.

En god bog over en mand, der fortjener en biografisk skildring. Men fremfor alt er vi nu mange, som venter på 2. og afsluttende del,

hvor vi skal høre om Arne Sørensen og hans rolle i modstandskampen i de fem år, tyskerne stod i landet. Han var jo medlem af Frihedsrådet, og han var et af de medlemmer, som tyskerne aldrig fik fat i, skønt de naturligvis efterhånden udmærket kendte hans udseende og hans meriter.

Bagefter, da tiden fejede modstandsbevægelsen uventet hurtigt og effektivt til side, så de 'gamle folk', de mere drevne, atter kunne komme til at regere, da valgte Arne Sørensen og hans kone en række år at gå i eksil i USA, hvor han drev oplysnings- og højskolearbejde under amerikanske forhold.

En dag kom han hjem igen og blev leder af fremtidforskningen på dansk grund. Bl.a. med udgangspunkt fra en ny, af ham selv startet Forskningshøjskole i Haderslev.

Som sagt, krigstid og efterkrigstid får vi i et nyt bind.

Johs. Rasmussen

Eigil H. Larsens Eftf.

v.P. Juul (k-z. 67.975)

St. Strandstræde 11
(v. Kongens Nytorv)

Flagfabrik

1255 København K
Telefon (01) 11 07 87

DAELLS VAREHUS

JOHAN FØGE JENSEN A/S

2, SKELBÆKGADE - DK-1717 KØBENHAVN V

Manden, der opbyggede BOPA

Leif Larsen: Borgerlige partisaner, BOPA. 224 sider 140 kr. Gyldendal.

BOPA, sabotageorganisationen Borgerlige Partisaner, oprindeligt kaldet KOPA, Kommunistiske Partisaner, var givet en af Europas bedste. Nu har en søn af en af lederne af denne organisation, den 57-årige journalist ved Politiken, Leif Eigil Larsen, skrevet en god og spændende bog. Dels om organisationen, dels om sin far, skibsbygger Eigil Larsen. Han levede fra maj 1903 til februar 1972, da han døde 69 år gammel.

Straks fra starten af KOPA, som snart omdøbtes til BOPA, var Eigil Larsen med. En af stifterne og lige så sikkert en af de ledende. Som den bekendte søfrybøder og partiagitor Richard Jensen var også Eigil Larsen for, at man straks efter 9. april 1940 som kommunister skulle tage kampen op mod besættelsesmagten. At man altså skulle blive illegale. Men to af partiets førende folk - Aksel Larsen og Martin Nielsen - tog til Moskva og bestemte ved hjemkomsten, at partiet længst muligt skulle holde sig over jorden.

Midt i juni 1941 løb rygterne, at det ville komme til krig mellem Tyskland og Rusland. Og så skulle enhver kommunist være parat til at blive illegal og holde sig langt væk fra sit hjem. Dog, Eigil Larsen og mange partifæller

Politiet leder efter den flugtunnel, Eigil Larsen havde konstrueret.

BOPAs jernbanesabotage ved Espergærde i november 1942.

med ham, tog det ikke så bogstaveligt. Så 22. juni, den søndag, da Hitler marcherede fra Polen ind i Rusland, anholdt det danske politi mange kendte kommunister. Det kostede ham et længere ophold i Horserødlejren i Nordsjælland. Dansk politi havde - med stor nævenyttighed - gennem nogle år opbygget et større kartotek over kommunister og sympatisører m.v. Et materiale, man siden brugte flittigt. Og til sidst overlod til Gestapo.

For Eigil Larsen blev det til et års ophold i Horserød. Foråret 1942 var han i fuld gang med en plan til at undslippe. Under den barak, han sad i, gravede han en 19 meter lang tunnel ud til friheden. 44 dage efter var han færdig. 29. maj - på sin 39 års fødselsdag, og samme dag som også hans fangekammerat og partifælle i barakken, den siden så kendte landsretssagfører Carl Madsen fyldte 39 år, flygtede så fem kommunister. Udvalgt af partiledelsen. Bl.a. den senere folketingsmand Ib Nørhundetved bevarede sin frihed. De fire andre blev hurtigt fanget af dansk politi, men røbede ikke flugtvejen. Næste nat stak E. Larsen af. Og bevarede også sin frihed. Men snart blev der udsat en dusør på ham på 5000 kr. Inden man vidste af det, var den forhøjet til 10.000 kr. Ja, til sidst var prisen på hans hoved 50.000 kr. Han havde længe forberedt sig. Også ved at tage tyggegummi i munden og smøre sig med lidt tandpasta i tindingerne, så han virkede gråhåret og med stor, ukendelig mund på de få fotos, politiet tog af ham i hans Horserød-tid.

Man havde nu dannet BOPA. Og kort efter starten kom Eigil Larsen, undvejet fra Horserød, med og blev en fantastisk god leder: koldblodig, med overblik, påpasselig. Man

fik en række yngre, handlekraftige partimedlemmer, nogle skolet som frivillige i Spanien, til at blive sabotører. Og E. L. lavede selv en »køgebog«, dvs. en håndskreven håndbog i partisankrig, fremstilling af bomber, noget om at slette sine spor o.m.a. Bogen er kun lavet i 5-6 eksemplarer, og efter krigen overgav E.L. to eksemplarer til Det kgl. Bibliotek.

Tyske ledere bange for Hitler

BOPA blev - ligesom Holger Danske - aldrig nogen talstærk organisation. Vel højst et par hundrede. Til tider var tabene store. Det lykkedes Gestapo og dansk politi at få infiltreret stikkere i nogle grupper. Og det kostede til tider dyrt. Men resultaterne var også store. Rapport efter rapport gengiver Leif Larsen i bogen. Taget ud fra faderens efterladte arkiv.

Det hele en del steder suppleret med tyske meldinger til Berlin. Her er det bemærkelsesværdigt, at tonen gerne er dæmpet meget ned. Best, Pancke, Bovensiepen, Hanneken, de skulle ikke have Hitler mere ophidset end nødvendigt, så sabotagens virkninger bliver som regel 'nedskrevet' meget. Det kan også have ført en historiker som rektor i Odense, professor Aage Trommer på vildspor, da han f.eks. skrev sin doktordisputats og i grunden nedvurderede jernbanesabotagens betydning under besættelsen på det groveste.

Bogen har altså, som en tredje kilde, for-

uden nogle tyske telegrammer til Berlin - og så de mange BOPA-rapporter - en del danske politirapporter om de samme ting. Dels fra en gang under besættelsen, hvor BOPA 'rensede lidt ud' i arkiverne på Politigården i København. Dels havde bogens forfatter efter krigen lejlighed til at gennemse en del af den danske politiinspektør F. von Magius' rapporter fra den tid, da tingene skete.

343 stikkere skudt

Det var store tab, BOPA til tider havde. Derfor måtte man også have en del stikkere ryddet af vejen, når og hvis man fandt frem til dem - og kom dem på skudhold. Ifølge bogen blev der under krigen skudt 343 stikkere. Heraf faldt godt 200 for Holger Danske-kugler.

4. februar 1944 blev Eigil Larsen pludselig sat fra bestillingen som BOPA-leder. Han afløstes af Børge Thing med dæknævnet »Brandt«. Den, der foretog 'henrettelsen', var det kommunistiske Frihedsråds medlem, siden redaktør af »Land og Folk«, Børge Houmann. B.H. har ledsaget af matros Svend Nielsen, også medlem af partiets centralkomité. Man mener, E.L. var gået for vidt, havde handlet for selvstændigt, da han i Skovshoved hemmeligt var mødtes med et par Gestapo-ledere og et par værnemagere, som ledsagede Gestapofolkene.

Disciplineret, men bitter overlod E.L. nu tøjlerne til de af partiet udpegede efterfølgere. Han overgik til bl.a. noget bladarbejde.

Men med alle begrænsninger, evt. fejl og direkte politiske 'misvigninger' en fortræffelig bog, som kommer så ligetil ind på mange forhold, man ellers aldrig eller sjældent ser så direkte og kontant beskrevet.

Johs. Rasmussen

Henved 2000 tyske jødiske unge reddet til Danmark

Jørgen Hæstrup: Dengang i Danmark - Jødisk ungdom på træk 1932-45. 267 sider. 134,20 kr. Odense Universitetsforlag.

Modstandsbevægelsens historiker i Danmark frem for nogen, lektor dr.phil. Jørgen Hæstrup, Odense, i dag lige ved 73 år, har barslet med en ny bog om besættelsen. Denne gang om det mærkelige kapitel, der hed, at der i årene 1932-45 kom omkring 1850 unge og børn af jødisk afstamning til Danmark. Hovedsagelig fra det Tyskland, som var så smittet med Hitlers umenneskelige raceteorier, at inden krigen var omme, var nazisterne skyld i, at seks millioner jøder rundt i Europa havde mistet livet.

Længe havde Jørgen Hæstrup vidst, at der i årene under Hitler, helt op til og under krigen, var foregået en slags organiseret flugt til Danmark. Også en opdragelse her til landbrug og lidt dansk demokratisk levevis. Og at

målet var, at det, de unge jøder havde lært om jordbrug, gartneri o.l., senere skulle nyttiggøres i deres egentlige fædreland Israel, dengang kendt som Palæstina. Men først i 1980 kom han til dette emne. Det viste sig da - stik mod hans forventning - at det ikke var slet så svært at få opgravet kildemateriale

Det begyndte bl.a. med, at en københavnsk vinhandler Benjamin Slor - af god jødisk afstamning og endda med slægt i Palæstina, der var begyndt med at leve som bønder dernede, med hårdt slid for at opdyrke ørkenen - at han fik sat en slags indvandring til Danmark i system. Naturligvis hjulpet af mange velmenende mennesker, både inden- og udenfor jødiske kredse i Danmark. Her kan nævnes Thora Daugaard, Melanie Oppenheim, Else Zeuthen og Fanny Arnskov. Også den københavnske antikvarboghandler og historiker indenfor den jødiske menighed, Jul. Margolinsky.

Bl.a. søgte en zionistisk-socialistisk ungdomsbevægelse i Tyskland kontakt med Danmark. For at skaffe unge jøder til Danmark, så de slap væk fra Hitler. I Danmark skulle de så lære tidens mest moderne landbrug. For siden at udvandre til Palæstina og der dyrke jorden i deres ansigts sved. Man kom snart i lag med »Landøkonomisk Rejsbureau« og fik sendt de unge ud på gårde, skoler, mejerier, slagterier. I al stilhed, for det gavnede afgjort sagen mest, fik man 1932-39 1450 unge tyske jøder hertil.

Efterhånden kom også en tilsvarende indvandring sydfra af jødiske børn i gang. Mest i alderen 14 til 16 år. Det var forældrene og andre, som så, hvor det bar hen. Og at børn og unge skulle have en chance. Man fik omkring 320 børn hertil. Her bistod Danske Kvinders Nationalråd og Kvindernes Liga for Fred og Frihed. Den organisation, som stod for de landbrugsstuderende og deres vej til og gennem Danmark, hed Hechaluz, mens organisationen bag børnene hed Alijah.

Da vi oplevede den tyske invasion i Danmark 9. april 1940, var de fleste unge jødiske landmænd sluppet godt til Palæstina. Også mange af børnene. Men endnu resterede 350 landbrugsstuderende og 184 børn. Dem sørgede man så for bedst muligt i de følgende år, til Hitler pludselig i oktober 1943 bestemte, at nu skulle også Danmarks jøder indfanges og sendes i kz-lejr. Nemlig kz-lejren Theresienstadt i Tjekkosllovakiet.

Omkring 70 børn og unge fra disse to grupper slap ikke væk, da storsteparten af Danmarks jøder på den tid ellers på mange måder slap ud af landet - til en sikkerhed i Sverige. Af disse tysk-jødiske børn og unge overlevede de fleste. De havde ungdommens mod og sorgløshed, så kun enkelte bukkede under og døde i Theresienstadt.

Det er mange og spændende ting, der kan berettes fra den tid. Da Hæstrup i 1980 sendte spørgeskemaer ud, fik han 86 svar, heraf 55 fra gamle Hechaluz-elever. Der kom svar fra Danmark, Sverige, Israel, Australien,

England, USA m.fl. lande. Nogle kunne stadig så meget dansk, at svarene var på dette sprog. Og de fleste var taknemmelige for deres tid i Danmark.

Hvad der en overgang gjorde det hele sværere, var, at man fra jødisk hold syntes, de unge og børnene skulle opdraget mest muligt på vanlig jødisk levevis, sprog osv. Fordi de skulle have en fremtid i Palæstina. Derfor ønskede man at samle dem til undervisning f.eks. en gang eller to om ugen i centre rundt i landet. Det faldt ikke altid i tråd med, at de arbejdede ude på gårdene, så stiltfærdigt som muligt og ofte ret langt fra nærmeste jødiske kammerater og fra nærmeste større by.

I Hæstrups bog nævnes på siderne 164-68 noget om fejlslagne forsøg på at danne lærerkredse i Vrå, Struer og på Mors. Det lykkedes i Vejle og Østbirk. Side 224 hører man om afrejsen fra Vinding (landbo- og husholdningsskolen?) og ankomsten til Askov, til højskolelærer Rich. Andersen m.fl.

Side 242 hører man, midt under besættelsen, om hvordan jagten er gået ind på jøderne. En nævner, hvordan en kammerat, Th. Staunings søn, Søren, tog sig af vedkommende - og bl.a. lod den unge jøde sove i Th. Staunings pyjamas en nat eller to. Også hvordan familien Bohr hjalp vedkommende.

Blandt de mange enkeltheder kan også anføres, hvordan en ung jøde, Gerhard Löb, i efteråret 1943 så sit snit til at springe af et tog med jødiske flygtninge lige udenfor Roskilde. Han slap væk fra tyskerne, nåede frem til Kommunehospitalet i København, hvor man ligesom f.eks. på Bispebjerg Hospital hjalp mange jøder - og flygtninge og modstandsfolk i det hele taget.

Som sædvanlig en fyldig, veldokumenteret bog, når Jørgen Hæstrup har taget sig på at afdække endnu et kapitel af besættelsesårenes historie i Danmark.

Johs. Rasmussen

Jernnæven i fløjshandsken

Carsten R. Mogensen: *Dansk i hagekorsets skygge. Det tredje rige og det danske mindretal i Sydslesvig 1933-39. Flensborg 1981. 183 kr.*

Denne interessante licenstiaafhandling ligger emnemæssigt på linie med de bestræbelser, der for tiden udfoldes i Vesttyskland for at undersøge, hvor dybt det nazistiske regime greb ind i menneskers dagligdag. Her er det forholdet mellem det lille danske mindretal omfattende ca. 4500 personer og de nazistiske magthavere i et Sydslesvig, hvor NSDAP ved de sidste frie valg havde fået nogle af de højeste stemmeprocenter i Tyskland.

Da den danske regering af frygt for tysk indblanding i Nordslesvigs indre forhold aldrig havde indladt sig på afslutningen af en gensidig dansk-tysk mindretalstraktat og Hitler efter sin udtræden af Folkeforbundet 1933 ikke mere var forpligtet af dets regler om

mindretalsbeskyttelse, var de danske i Sydslesvig uden folkeretligt sikkerhedsnet. Efter nogen vaklen viste det sig dog, at de nazistiske myndigheder i Berlin fortsatte Weimartidens mindretalspolitik og i første omgang kun var interesseret i udenrigspolitisk ro omkring den dansk-tyske grænse.

Forfatteren giver ved gennemgangen af en serie konkrete sager fra tiden 1933-36 et solidt indblik i mindretallets dagligdags besværligheder. Det fremtræder tydeligt, at det er de lokale myndigheder, der sætter chikanerierne i gang, enten på grund af usikkerhed overfor de overordnede myndigheders kurs eller af misforstået iver efter at gennemføre Hitlers løfte om revision af Versailles-fredens grænser.

Lige så tydeligt er det, at - efter en ofte sej og langstrakt forhandlingsgang - kommer Berlins overordnede hensyn til at gælde.

Det er et noget andet billede, man her får at Flensborgs første nazistiske overborgmester dr. Siewers. Hvor han i den gængse litteratur kun kendes som en af hovedaktørerne ved martsstormen på grænsen i 1933, synes han i denne fremstilling at have taget ved lære af sin næse fra udenrigsministeriet i Berlin. Han viser ikke så lidt forståelse for danskernes problemer, holder sine egne partifæller tilbage og giver mindretallet efterhånden i en ikke ubetydelig grad mulighed for at leve sit eget liv på trods af den almindelige ensretning. Hensigten er tilsyneladende at indkapsle mindretallet, så det ikke kunne blive større.

Med sin traditionelt store tilslutning blandt arbejderne var det konstant under mistanke hos myndighederne for at fungere som tilflugtssted for fulgule tyske 'marxister' og kommunister. Hvorvidt mistanken i enkelte tilfælde var berettiget, kan sikkert diskuteres, men den har tydeligvis kun tjent som påskud for aktionen mod det lille, men voksende mindretal i Ejdersted, hvis 'æghed' tyskerne drog i tvivl.

Forfatteren ser en ændring i forholdet mellem myndighederne og mindretallet i forbindelse med striden omkring oprettelsen af Uffeskolen i Tønning 1936, der af de lokale myndigheder blev bekæmpet som en »ejder-

Kammeraternes Hjælpefond

er raske kammeraters hilsen til de syge

dansk offensiv« og i Berlin fremkaldte en stramning af holdningen til mindretallet. Man giver herefter økonomisk støtte til lokale bestræbelser for at underminere mindretallet, selv om man fortsat betinger sig ro omkring grænsen. Samtidig erstattes dr. Siewers efter et opgør i partiet med den langt stejlere dr. Kracht som Flensborgs overborgmester.

Forfatterens gennemgang af den næste serie sager fra 1937-39 tydeliggør, at det bliver stadig sværere for mindretallet at føre sine klager frem til et resultat. Holdningsændringen begrundes med det 3. riges voksende udenrigspolitiske sikkerhed og den fortsatte stramning indadtil i forbindelse med fire-års planens start 1936. Tallene viser, at tyskerne nåede deres mål: 1936-39 falder tilslutningen til mindretallet med 25 pct. såvel i skolerne som i Slesvigsk Forening.

Tyskernes mest anvendte middel var den økonomiske pression overfor det forholdsvis store antal mindrebemidlede og arbejdsløse dansksindede. Man blev forbigået ved tilde-ling af »vinterhjælp«, nægtet børnehjælp, truet med at miste sit arbejde, hvis ikke børnene blev omskolet o.l. Og hvad kunne mindretalsledelsen gøre, når tyskerne i forbindelse med klager kun ville drøfte enkeltsager, mens disse chikanerier vanskeligt lod sig dokumentere eller de ramte personer af angst for nye konsekvenser ikke turde lade deres navne komme frem? Forfatteren sammenligner med rette mindretalsledelsens varierede forhandlings-

taktik med de danske myndigheders 1940-43 med den tyske besættelsesmagt. Man udnyttede til fulde de muligheder, der lå i den forvirrende mangfoldighed af nazistiske beslutningstagere.

Fremstillingen dokumenterer også, hvilken uvurderlig hjælp man havde i redaktør Kronika, der med sine utrolige kontakter til myndighederne i Berlin fungerede som mindretallets uofficielle ambassadør.

Og skulle alt glippe, kunne man bringe sagen frem i »Flensborg Avis«, som det trods flere anslag lykkedes at holde så nogenlunde fri af den tyske ensretning. Herfra forplantede uroen sig videre til pressen i Danmark og på dette tidspunkt plejede Berlin som regel at kalde de lokale myndigheder til orden for at undgå dansk gengældelse overfor det tyske mindretal i Nordslesvig.

Men af det danske udenrigsministerium havde mindretallet så godt som ingen støtte. Ved enkelte lejligheder kunne udenrigsminister Munch overfor den tyske ambassade udtrykke sin bekymring over de tyske forholdsregler. Kun i sagen om forbudet mod mindretallets tysksprogede avis »Der Schleswiger« 1937 gik han så vidt som at advare om, at det dansk-tyske forhold kunne lide generel skade. Men da havde den offentlige mening i Danmark også nået en betydelig grad af op-hidselse. Indirekte giver fremstillingen således et interessant bidrag til Munchs forsøg på at gøre Danmark »usynlig« overfor den store

nabo. Holdningsændringen overfor mindretallet efter 1936 viser, i hvor høj grad denne 'ubemærkethed' afhang af Tysklands nåde.

Alt i alt en stofmættet, velargumenteret og overbevisende fremstilling, som vil give læseren et medrivende indblik i den modstandskamp, der førtes af dem, der følte sig selv som 'danskhedens yderste forpost'.

Klaus Zillmer

DA SLESVIGEREN BLEV SØNDERJYDE

Johann Runge: Sønderjyden Christian Paulsen. Et slesvigsk levnedløb. Flensborg 1981. 350 sider. 122 kr.

Efter i en menneskealder at have beskæftiget sig med »den første sønderjyde« og udsendt en række bidrag på tysk om emnet, har dr. Runge endelig udgivet en politisk biografi på dansk. Det er en imponerende viden om personen og hans samtid, der er samlet i denne bog. Den meget grundige gennemgang af hele Paulsens skriftlige produktion i kronologisk rækkefølge gør gentagelser uundgåelige og fremstillingen noget langsommelig. Men den tålmodige læser belønnes med et solidt indblik i den rationalistisk-liberale ideverden og den personkreds. Paulsen livet igennem kommer i berøring med. Man bliver overbevist om det rigtige i forfatterens hensigt at

LØVENS KEMISKE FABRIK

genskabe kendskabet til Chr. Paulsen, der i dag - sikkert med urette - er så godt som forsvundet fra den almindelige danske historiebogsviden.

Født i 1798 i en velhavende flensborgsk købmandsfamilie, hvor man talte tysk, men følte for sit danske fædreland, begejstret Paulsen i sin studietid i Tyskland for de nationale og liberale ideer fra Napoleonstiden. Først sent under indtryk af den voksende tyske udfordring i form af den slesvig-holstenske bevægelse modnes disse tanker til politisk handling hos den juridiske professor i Kiel. Fra en beslutning om at betjene sig af det danske sprog som privat meddelelsesmiddel til kampen i 1830'erne mod det tyske sprogs yderligere fremtrængen i Slesvigs dansk-talende egne. Fra bestræbelserne for at bevare en harmonisk helstat med Slesvig som broen mellem Danmark og det tyske Holsten til kampen for en dansk nationalstat til Ejderen i 1840'erne. Fra en kærlighed til det danske sprog til erkendelsen af sprogets nationalt samlende kraft.

Der er ingen tvivl om, at Paulsen har haft væsentlig betydning for udviklingen af nationalliberalismen i Danmark. Og som så mange blandt det første kuld liberale måtte han bringe personlige ofre for sine politiske handlinger: Knuste ruder, studenterbøjkot, isende kulde fra sine tyske professorskolleger, manglende forfremmelse og ved revolutionen

i 1848 flugt fra Kiel. Men Paulsen, der i sin ungdom som mange i sit slægtled havde tilføjet sig selv den stuelærde opdragers rolle, døde lykkeligt i 1854 som justitsembedsmand i Flensborg midt i en udadvendt aktivitet for at gengive det danske sprog sin rolle i den gamle danske by. Lidet anende, at hans kære »Sønderjylland« aldrig i sin helhed skulle blive en del af Danmark på linie med Jylland, Fyn og Sjælland.

Men han fik betydning ved at have bidraget til en national bevidstgørelse, der forhindrede, at den danske nation endte som en »admiralstat« for tyskerne. En idé, der præcis 100 år senere skulle blive aktuel igen i Hitlers »Neuropa«-fantasier og blive manet i jorden med et lignende nationalt »Danmark vil ikke!«

Klaus Zillmer

FRA REDAKTIONEN

TAK

I anledning af min fødselsdag, modtog jeg ret mange hilsener i form af breve, telegrammer og gaver. Der var mange gode ønsker for bladet, og jeg siger rigtig mange tak for det alt sammen.

F-k.

FORENINGERNE

SAMMENSLUTNINGEN

Monumentet for muselmanden flyttes nok først i 1984

Fra bestyrelsesmødet i juni:

Oskar Verner oplyste, at lovudvalgets møde i maj blev udsat på grund af det nye ministerskifte, og udvalgets arbejde er udsat til september. De tidligere rejste ønsker vil da blive genoptaget, eventuelt i form af et foretræde for folketingets sociale udvalg.

Poul Nielsen aflagde beretning om en episode, hvor der var fjernet blomster fra KZ-Mindesmærket i København. Nogle af blomsterne blev dog bragt tilbage ved politiets foranstaltning.

Det oplystes i denne forbindelse, at flytningen af mindesmærket muligvis

udskydes til 1984. Poul Nielsen fandt det nødvendigt stadig at følge sagen nøje.

Det vedtoges at lade Neuengamme-foreningen og Dachauklubben repræsentere i et udvalg til fortsat at følge sagen. Poul Nielsen og Jørgen Lind blev udpeget til dette udvalg.

Der blev den 4. maj sendt et bidrag på 500 kr. til Amnesty International, der har takket for beløbet.

Jørgen Lind og Frode Toft berettede om deres deltagelse i seminaret i udenrigsministeriet om de politiske flygtninges problemer verden over.

Ove Laursen efterlyste en folder til agitation for bladet.

Birgit Fischermann havde fået oplysning om navnet på den foredragsholder, der på en skole ved Holbæk om 2. verdenskrig havde luftet nynazistiske påstande om KZ-lejrene. En repræsentant for Theresienstadtklubben har nu været indbudt til at besøge skolen og holde et foredrag om nazismen og KZ-lejrene.

Jørgen Lind berettede om et internationalt Neuengammemøde i Frankrig i

byen Bajeu, et af de steder, hvor de Allierede foretog landgang på D-dagen. Neuengamme-foreningen markerer i øvrigt sin 20-stiftelsesdag ved sammenkomster i Gilleleje og Nors.

Frode Toft berettede om Stutthofforeningens årsmøde.

Jørgen Lind efterlyste navne på danskere, der har været i Mauthausen.

Fangesammenslutningens næste repræsentantskabsmøde blev foreløbig fastsat til 23. marts 1983.

NEUENGAMME

Nordisk kammeratskabsstævne 6. til 8. okt. Norske, svenske og danske kammerater med DFDS København - Oslo - København

På talrige opfordringer arrangerer vi i samarbejde med de norske kz-fanger og vore svenske kammerater fra Bernadotte-Detachmentet et kammeratskabsstævne på Oslo-båden med afgang fra:

Kvæsthusbroen i København onsdag den 6. oktober 1982 kl. 16.30 (afgang til Oslo kl. 17.00).

Ankomst Oslo torsdag den 7. oktober 1982 kl. 8.45.

Rundtur i Oslo. Dagen iøvrigt til fri disposition.

Afgang Oslo den 7. oktober kl. 17.00.

Ankomst København den 8. oktober kl. 9.00.

Rundtur i København med forskellige arrangementer.

Om bord i Oslo-båden overnattes i dobbeltkahytter.

Onsdag aften serveres middag med tre retter mad eller smørrebrød (efter ønske). Derefter kammeratligt samvær med vore svenske kammerater. Torsdag den 7. oktober spises morgenbord på skibet. Så følger rundtur i Oslo. Derefter er dagen til fri disposition. Om aftenen festmiddag om bord med tre retter mad, vin, kaffe med 1 cognac/likør. Derefter kammeratligt samvær med norske, svenske og danske deltagere.

Inden ankomsten til København den 8. oktober kl. 9.00 serveres frokost-buffet.

Efter ankomsten til København rundtur med forskellige arrangementer. Afslutning og afsked med vore norske og svenske venner kl. ca. 13.00.

Prisen for dette omfattende arrangement er kr. 635,00, omfattende sejlads København - Oslo - København med overnatning i dobbelt kahyt. Fortæring på skibet og rundtur i Oslo. Der er toldfrie forretninger om bord.

Tilmelding senest 31. august 1982 til: Ib Lærche, Immerkær 25, 2650 Hvidovre. Tlf. (01) 75 58 03.

Vi opfordrer vore medlemmer til at deltage i dette nordiske kammeratskabsstævne. Vi får her lejlighed til at møde vore norske og svenske kammerater. Disse kontakter har været til stor glæde på vore Kattegats-stævner, hvor kontakten til vore svenske redningsmænd fra Bernadotte-Detachementet er blevet knyttet på mange måder. Nu får vi også lejlighed til at træffe vore norske kammerater.

Vel mødt på færdten til Norge i dagene 6. til 8. oktober.

Bestyrelsen

20 års fødselsdagsfest

Neuengammeforeningen har afholdt en vellykket fødselsdagsfest på Fyrkroen i Gilleleje fredag den 2. juli.

Foreningen havde arrangeret en bus-tur op gennem det skønne Nordsjælland, nogle kom dog direkte til kroen i egne biler, og så mødtes man ellers til et dejligt kammeratligt samvær over en god frokost, hvor gamle minder blev opfrisket, og man hyggede sig gevaldigt.

Formanden Jørgen Lind holdt en fin tale, hvori han fortalte om foreningens start og aktiviteter gennem 20 år. Han sagde bl.a.:

»I »Pigtraad« nr. 5 maj 1962 står en indkaldelse til stiftende landsmøde lørdag den 26. maj kl. 15.00, underskrevet af 31 tidligere Neuengammefanger.

Den dag blev Neuengammeudvalget til »Landsforeningen af kz-fanger fra

Neuengamme« og Holger Grome valgt til formand. Foreningen blev fra starten medlem af »Det internationale Amicale de Neuengamme« med den første opgave at få rejst et værdigt monument i Neuengammelejren i samarbejde med Amicalen.

Det tog sin tid at få monumentet op at stå, men det lykkedes. Penge er jo ikke noget, man taler om - det er noget man har. Jeg mindes nu den tids samtaler lige omvendt, for der blev altid talt om penge og om, hvordan pokker sådan nogle skaffes, og i det hele taget så ud?

I tilslutning til monumentet er nu åbnet et Dokumentenhaus, som vi og Frihedsmuseet har skaffet et væsentligt materiale til.

Vi har en historisk kommission. Vi har stået for et hav af historiske publikationer - her har Niels Otto Køster trukket det store læs. Hvad han har skrevet, vil gå over i historien og blive brugt i skoler og som kildematerialer for forskning.

Endvidere har vi arbejdet med om Bernadottegårdene.

Vi har vor pilgrimsfærd til Mep-pen/Versen og vore 20.-april møder ved Helligåndskirken.

Vort samarbejde og tætte kammeratskab med det svenske Bernadotte-Detachment.

Vor æresstatuette er tildelt nogle få, som har gjort meget for mange af os.

Egentlig vil jeg ikke nu stå og punkt for punkt opremse alle de fortræffelige ting, Neuengammeforeningens medlemmer og enkelte er skyld i, men Holger, som burde have holdt denne tale, må nævnes. Han evnede at køre denne forening som formand i 20 år, på trods af alle medlemmers forskellige holdninger både menneskeligt og politisk, kompromiser er ikke altid sagen, for foreningen ville da ende som en tandløs institutionspræget død sild. Holger holdt sig for øje, at vi har vores kammeratskab fra krigen, og det, vi kæmper imod, er ikke lande, men mennesker og regeringer med nazistiske tendenser. Det kan vi enes om på tværs af politiske meningsforskelle.

Han, og selvfølgelig også bestyrelserne gennem årene, har gjort, hvad der var muligt for at holde os fri af ensidige resolutioner og opstillinger på møder, hvor man ved sin blotte tilstedeværelse bliver udnyttet og taget til indtægt for noget, som ikke alle foreningens medlemmer kan gå ind for. Det har været svært og er da heller ikke altid lykkedes.

Medens man står og smiler til fotografen, er der listet en hen bag én med en fane eller transparent med bandbuler, og næste dag står man i avisen og reklamerer for noget, man ikke har en pind sympati for.

Men vi og Holger har klaret skærene i 20 år, og omgående holder vi en af vore snart legendariske fester.

Lad os håbe, at »Landsforeningen af kz-fanger fra Neuengamme« vil leve mange år endnu - ja måske endda - som nogle ønsker, længere end vi. Museer og monumenter og dokumenter og idé skal jo bevares og forsvares. Der kommer jo altid nogle børn, som bliver nazister, når de bliver voksne, fordi de har siddet skævt på potten som børn.

Så derfor bør »Landsforeningen af kz-fanger fra Neuengamme« - og det står vi for - længe leve.

Vi havde også den store glæde, at forstanderen for Bernadottegården, Torben Nielsen, Roskilde, havde ønsket at deltage i festen. Han holdt en smuk tale og overrakte Jørgen Lind en meget smuk klokke i böhmsk krystal.

Efter frokosten kørte man en tur, hvor der var lejlighed til en travetur i det dejlige sommerland, og så gik det ellers hjemad igen.

Alt i alt en dejlig dag, der havde samlet godt 50 deltagere.

Søster

Pilgrimsfærden til lejrene ved Ems-Kanal, Meppen/Dalum og Versen, Esterwegen og Neuengamme, gennemføres i dagene fredag den 3. september til og med mandag den 6. september 1982.

Den årlige færd til disse lejre gennemføres som ovenstående. På grund af hotelplads i Meppen har Landsforeningen af kz-fanger fra Neuengamme ændret afrejsen til fredag. Vi kan så blive boende alle dage i Meppen. Indvielsen af mindepladen på kz-kirkegården i Versen forventes at finde sted i år. Vi har via udenrigsministeriet ansøgt om tilladelse til at opstille mindepladen og håber, at tilladelsen vil blive givet, således at denne højtidelighed kan finde sted i år.

På grund af den begrænsede hotelplads i Meppen forbeholdes rejsen fortrinnsvis for foreningens medlemmer med nærmeste familie. Besøget i Neuengamme vil finde sted mandag den 6. september 1982, og der vil her foruden højtideligheden ved monumentet blive lejlighed til under kyndig vejledning at bese det nye lejruseum, det såkaldte Dokumentenhaus. Der køres som sædvanlig i turistbus fra København og prisen for denne vil blive ca. 300 kr. Der vil også blive udsendt turistbus fra Odense/Fredericia om fornøden tilslut-

ning finder sted. Tilmelding bedes afgivet til: Ib Lærche, Immerkær 25, 2650 Hvidovre. Tlf. (01) 75 58 03.

Hurtig tilmelding ønskes (af hensyn til reservation af hotel). Udførligt rejsebrev vil blive sendt til deltagerne.

Bestyrelsen

Generalforsamling med stor tilslutning

Landsforeningen af kz-fanger fra Neuengamme afholdt sin ordinære generalforsamling den 14. april 1982 i lokalerne i Nyrops-gade 22 i København.

Det var en stor forsamling, den konstituerede formand Jørgen Lind kunne byde velkommen. Jørgen Lind indledte med at bede forsamlingen mindes de mange kammerater, der var gået bort i den forløbne periode. Foreningen havde lidt et stort tab ved Holger Gromes pludselige bortgang.

Derefter valgtes Axel Lauritzen til dirigent. Jørgen Lind aflagde en udførlig beretning for de mange aktiviteter, der var foregået i årets løb, og som kulminerede med fællesrejsen til Hamborg med indvielsen af lejr-museet i Neuengamme den 18. oktober 1981. Jørgen Lind fremhævede den glæde, det havde været for landsforeningen, at turen var foregået sammen med vore redningsmænd fra Bernadotte-Detachementet. Jørgen fremhævede den store interesse, der havde været i den forløbne periode for foreningens arrangementer og takkede medlemmerne for deres sluten om foreningen. Man havde fra bestyrelsens side vedtaget, at mindst to af bestyrelsesmøderne skulle afholdes i Jylland eller på Fyn. Man ville så i forbindelse med disse møder i provinsen samtidig mødes med de derværende medlemmer.

Formandens beretning blev enstemmigt godkendt uden større diskussion.

Dirigenten kunne derefter byde velkommen til generalsekretæren i Amicale Internationale de Neuengamme Fritz Bringmann, der udtalte sin glæde over at kunne være til stede ved generalforsamlingen. Fritz Bringmann udtalte mindeord om Holger Grome, og fremhævede hans betydning i det internationale arbejde som vicepræsident i AIN.

- Vi har mistet en ven og en forkæmper for fred og frihed, imod fascisme og nynazisme. Det var et stort tab ikke alene for AIN, men også for den internationale fangebevægelse. Holger bidrog med sin rolige og saglige fremtræden til at skabe sammenhold og enhed i AIN og fandt en blivende plads i vore hjertes, udtalte Fritz Bringmann. Han omtalte derefter arbejdet omkring Dokumentenhaus i Neuengamme. Den store interesse, der var omkring museet med omvisning og foredrag for skolebørn, værnepligtige og medlemmer af politiet m.m. Der ville i forbindelse med museet blive afholdt et internationalt ungdomsmøde fra 20. juni til 4. juli i år, tilrettelagt af Landes-Jugend-Ring i Hamborg. Deltagerne skulle bl.a. anlægge en sti fra monumentet i Neuengamme til krematoriepladsen.

Ib Lærche forelagde et meget fint regnskab, der havde pæne plusser. Ib takkede de mange, der havde ydet et ekstra bidrag udover kontingentet. Regnskabet blev godkendt med akklamation og stor tak til Ib.

Af indkomne forslag forelå kun et fra bestyrelsen om at forhøje kontingentet fra 40 kr. til 50 kr. årligt og for pensionister og efterladte fra 20 kr. til 30 kr. Dette vedtoges uden diskussion.

Til bestyrelsen var Jørgen Lind, Mogens Pedersen og Niels Otto Køster på valg. Som nyt medlem af bestyrelsen blev foreslået Hans Chr. Rasmussen, Christiansfeldt i stedet for afdøde Holger Grome. Arne Hedegård Rasmussen ønskede ikke at fortsætte i bestyrelsen. I hans sted blev foreslået Axel Lauritzen, Lyngby. Som suppleanter blev foreslået Leo Hansen, Thisted, og Benjamin Mørk, Køben-

havn. Alle blev valgt, og Jørgen Lind valgtes til formand uden modkandidat. Til fanebærer valgtes Ove Laursen, og til revisorer valgtes Laurits Kjongerskov og Helge Hansen, som revisorsuppleant valgtes Bjørn Pedersen.

Jørgen Lind rettede en tak til Arne Hedegaard Rasmussen for de mange år, han havde virket i bestyrelsen og takkede selv for valget til foreningens formand.

Mauthausen

I forbindelse med mindehøjtidelighederne for koncentrationslejren Mauthausens befrielse den 8. maj 1982 deltog Axel Lauritzen som repræsentant for Landsforeningen af kz-fanger fra Neuengamme.

NK

Det årlige repræsentantskabsmøde blev afholdt i Odense fredag den 14. maj 1982.

I de fire klubber er der nu 594 medlemmer, nemlig 480 medlemmer i Københavnsklubben og henholdsvis 20, 68 og 26 medlemmer i Aalborg, Århus og Odense.

I forbindelse med repræsentantskabsmødet blev der lagt blomster ved mindepladen på politigården.

Repræsentantskabsmøde i Landsforbundet

Odense kommune havde derefter inviteret selskabet til et besøg på rådhuset. Her blev vi modtaget af kommunaldirektør H. Mayntzhusen, der viste os rundt i den meget smukke bygning og fortalte om dens tilblivelse.

Dagen sluttede med frokost og kammeratligt samvær på en nærliggende restaurant.

Københavnsklubben, der har en halv snes medlemmer rundt om på Fyn, havde inviteret disse medlemmer med damer til at deltage i arrangementet og fortsatte dermed den tradition, der blev indledt i 1981 med et arrangement på

Deltagerne i Buchenwald-Klubbens møde i Odense, blev modtaget på Rådhuset, og man nød også den smukke udsigt fra Rådhusets balkon.

Nors Hovedgård for medlemmerne i den nordligste del af Jylland. Til næste år vil Københavnsklubben forsøge at lave et

arrangement i Midtjylland for de derboende medlemmer.

HA

Til Frøslev og Neuengamme

Vi hører om Buchenwald-klubbens vellykkede rejse:

København-Frøslev-Neuengamme 8.-11. juni.

Mødet med Dokumentenhaus blev en uforglemmelig oplevelse.

Herom fortæller Helmar Møllergaard (Buchenwald 86.345).

Buchenwald-folkene holder hvil på 3-dags rejsen til Neuengamme.

Og så var vi pludselig i Neuengamme, stod ved Mindemuren og følte os temmelig forvirrede.

Men, hvad havde vi egentlig ventet os? I hvert fald ikke det, vi så! En stor, smuk og velholdt græsplæne med en omliggende velfriseret park med gange og stier, store, blomstrende rhododendron, roser osv.

Sidst, vi så stedet, var der et virvar af jernbanespor, barakker, sand, snavs, utøj, mærkelige lugte og bjerge af skotøj.

Forskellen var og er så stor, at det i første omgang føltes, som om noget var helt forkert, noget man ikke rigtig kunne fatte, endsiges godkende.

»Vi« var 25 gamle, fratrådte politifolk med koner. 48 ialt som Buchenwald-klubben i samarbejde med »65-ferie« havde arrangeret en 4 dages busrejse til Slesvig fra 8.-11. juni 1982.

På vejen ned besøgte vi Frøslev-lejren, så det gamle vagttårn og museet i barak 4, og Hans Chr. Rasmussen, der har tilsyn med tingene, fortalte spændende og medlevende som gammel fange i både Frøslev og Neuengamme om fortid og

nutid og om tingene på museerne.

I Slesvig by boede vi på det moderniserede »Slesvighus«, der nu hedder hotel Skandia, og som Jutta Skrumsager købte i 1923 »til gavn for

danskheden i Slesvig«, som det står anført på et meget smukt maleri af hende på hotellet.

Efter en spadseretur gennem Slesvig by og bebyggelsen »Holm« var vi selvfølgelig også ved Dannevirke og travede en længere tur til Thyras høj og til Valdemarsmuren.

Som dansk bliver man nok noget skuffet med sin børnelærdom om noget stort og vældigt i baghovedet.

Vi besøgte Hedeby kirke, også et stykke Danmarkshistorie i al sin kolde kampestenstrengthed. Her så vi korset, rejst over 21 faldne danske i 64-krigen.

Den tredje dag var så viet Neuengamme-turen.

Vi måtte tidligt af sted, og det viste sig at være en god disposition, da ingen rigtig kendte vejen dertil, da vi var kommet gennem Hamburg under Elben ad den imponerende tunnel. Man forsøgte at spørge om vej. Men det viste sig at være håbløst. Der er ingen almindelig tysker, der tilsyneladende har den ringeste anelse om, at Neuengammelejren har eksisteret, endsiges hvor den ligger.

Efter en gennemgang af det interessante, meget detaljerede og beskrivende »Dokumentenhaus« - det tog lang tid - samlede vi ved mindesøjlen og statuen af den døende »muselmand«.

Vi læste påskriften: »Euer Leiden, Euer Kampf und Euer Tod sollen nicht vergessen sein«, og vi forsøgte at synge sidste vers af »Altid frejdig«, men da brast det trods alt for de fleste af de gamle, hærdede politifolk, der i erindring om salmen, vi sang, når en kam-

Buchenwald-Klubbens deltagere ved monumentet i Neuengamme.

merat var død, græd åbenlyst og længe.

Besøget blev en betagende oplevelse, men genoplevelsen var faktisk hård.

Undervejs tilbage til bussen passerede vi mindepladerne for de lande, der havde døde i lejren. Der var mange fliser og navne at se på. Men dejligt var det at se en frisk blomst på hver flise.

På vejen hjem spiste vi en sen frokost på »Shulauer Fahrhaus« ved Elben. Her har de den sjove skik, at de spiller nationalmelodierne fra de lande, hvor de passerende skibe hører hjemme.

Til sidst må jeg ikke glemme, at vi også havde kræfter til en kammeratskabsaften om onsdagen, hvor Musse spillede og sang og flere gav andre bidrag til fælles glæde. Ind imellem sang vi også sammen »Buchenwald-sangen« og Carlo Snorgaards sang, der indleder bogen »19. september«.

Ud på aftenen dukkede lokalredaktøren for Flensborg Avis, Alex Herts, op, hvor han så kom fra, og i en halv times tid holdt han os fangen i en inspireret og causerende tale om Slesvig, egnen, byen og dens seværdigheder og baggrund. Det var et helt uventet indslag, som yderligere befæstede deltagerens oplevelse og sammenhold.

Det blev en dejlig aften.

Hjemturen gik med færgen over Gelting-Fåborg. Den fik skruerhavari undervejs, så der blev et par timer ekstra til indkøb og samvær.

Må jeg anbefale en snarlig gentagelse af turen til genoplevelse og glæde for de medlemmer, der ikke kom med denne gang. - Kammeratskabet, emnet, tilrettelæggelsen og turen i sin helhed fortjener det.

*Helmer Møllergaard
fhv. politinspektør
Häftling nr. 86.345*

19. SEPTEMBER MARKERES

Buchenwaldklubben indbyder igen i år til en sammenkomst den 19. september, der er 38-års dagen for vores deportation, og samtidig er det klubbens 37-års stiftelsesdag.

Festen afholdes på politistation 3, Bellahøj, hvor vi låner kantinen. Vi mødes kl. 13, og der serveres en velkomstdrink, hvorefter vi spiser en festmiddag, bestående af 3 retter dejlig mad med vin ad libitum, hvorefter vi får kaffe. Alt dette får vi for 120 kr. pr. person.

De følgende timer fordriver vi med kammeratligt samvær, musik og dans.

Der forefindes dagen igennem en dejlig bar med meget rimelige priser.

Reserver dagen og få nogle hyggelige timer i kammeratligt samvær med sang, musik og dans.

Tilmelding sker ved at indbetale for deltagelsen til:

Buchenwaldklubben

Herninggade 1-4, tv.,

2100 København Ø

Giro 6 17 60 03,

senest mandag den 6. september 1982.

Vi erindrer om, at dagen den 19. september indledes med, at vi foretager kransenedlægnings på Bispebjerg Kirkegård kl. 9.30, og derefter på Politigården.

Endvidere satser vi på, at vi holder vores festlige andespil tirsdag den 23. november 1982 under de sædvanlige former. Nærmere herom vil senere fremkomme.

Med venlig hilsen
BESTYRELSEN

ERHVERVSHÆMMEDE

KØBENHAVN

Onsdag den 15. september:

Hanne Reintoft

I Sammenslutningens center på Nygårdsvej 52 på Østerbro indledes efterårsæsonen onsdag den 15. september kl. 14 med et medlemsmøde, hvor socialrådgiver m.m. Hanne Reintoft vil tale om den sociale standard i dagens Danmark, ligesom hun vil beskæftige sig med forholdene for de erhvervshæmmede.

Onsdag den 13. oktober:

Klara Christensen

Et af vores medlemmer, Klara Christensen, får ordet for at tale om »Kommunist under Wiemar-republikken og under Hitler«. Klara deltog i den tyske modstandsbevægelse og kom i sin tid til Danmark som politisk flygtning. Fra sin pure ungdom har hun deltaget i kampen for at realisere den store tanke om et nyt og bedre samfund uden social nød og uden krig. Hun har rige erfaringer at øse af.

Huskeseddel

Et nyt nummer af Sammenslutningens interne blad »Håndslag« vil blive udsendt i begyndelsen af oktober måned. Men allerede nu gøres der opmærksom på følgende arrangementer, så medlemmerne kan reservere dagen:

Mandag den 25. oktober holdes der ordinær, halvårlig generalforsamling på Københavns Rådhus. Der begynder præcis kl. 19.30.

I centret på Nygårdsvej holder der onsdag den 10. november et medlemsmøde vedrørende aktuelle problemer i fredsarbejdet.

ÅRHUS

Fredag den 10. september kl. 19 afholder vi vor traditionelle 29. augustfest i Bildbjergparkens selskabslokale på Paludan Müllersvej. Desværre har vi ikke kunnet få lokale på selve dagen, men det har jo tidligere vist sig, at det også kan gå udmærket på en anden dag.

Programmet ser sådan ud: Vi medbringer selv smørrebrød, hvortil der kan købes drikkevarer i lokalet. I stedet for at betale et beløb til dækning af diverse udgifter, medbringer hver deltager en pakke med forventet mindstebeløb af 15 kroner. Disse pakker vil blive solgt på auktion i løbet af aftenen. Vi synes selv, at det var en succes sidste gang, så hvorfor sku' det så ikke også blive det denne gang.

Efter spising og hvad vi ellers finder på, er der musik og dans til kl. ??.

Den 29. august er der blomsternedlægnings på vore grave og mindsteder. Vi mødes på Vestre kirkegård kl. 18.

Med kammeratlig hilsen

Bestyrelsen og festudvalget

P.S. Af hensyn til indkøb og borddækning vil vi gerne have tilmelding til festen en uges tid før.

HANNOVER-STÖCKEN

Gruppen har holdt generalforsamling i Horsens.

Vi mødtes som sædvanlig ved mindestenen på Klostergården, hvor vi nedlagde en krans, og efter et par ord af Kai Wive sang vi Altid frejdig, når du går.

Derefter samledes vi på »Kronborg«, hvor vi afholdt vor generalforsamling.

Peter Møller Madsen bød velkommen og aflagde en god og udførlig beretning, som vi alle kunne godkende.

Vor mangeårige kasserer Axel G. Nielsen ønskede ikke at fortsætte mere, så i stedet blev Kai Wive valgt. Efter generalforsamlingen havde vi en hyggelig sammenkomst med vore koner. Vi havde en god dag, som gentages næste år.

Ove Lykkeberg

LANDSFORENINGEN GESTAPOFANGERNE

WEEK-END STÆVNE

Der holdes sommerstævne i week-enden 28.-29. august på Molskroen. Stævnet har især en kammeratlig karakter.

NORS HOVEDGÅRD

Nors Hovedgård markerer 10 års jubilæet den 21. august.

FRIHEDSMUSEET

FOTOS OM NAZISMENS ENDELIGT

Frihedsmuseet har i sommer en udstilling »Det nazistiske imperiums endeligt«. Den interessante udstilling viser fotos, som museet har fået fra udenlandske ambassader, hovedsagelig fra USAs, Storbritanniens og Sovjetunionens ambassader. De fleste af billederne har ikke hidtil været vist og er optagelser fra befrielsen af alle de europæiske lande.

Museets leder, lektor Jørgen Barfod, siger om udstillingen:

- Den viser billeder fra Frankrig, Holland og Belgien i vest, samt fra Polen, Rumænien, Tjekkosllovakiet og andre lande i øst. Desuden fotos fra Italien, Tyskland, Norge og Danmark.

MINDEORD

Agner Vennike

Forvalter Agner Vennike, København, blev 74 år. Han ville få dage senere være fyldt 75 år. I juni-nummeret af vort blad skrev hans fangekammerat, Dachauklubbens formand Poul Nielsen en fødselsdagsartikel i anledning af den

forestående runde fødselsdag. Heri skildredes Agner Vennikes stilfærdige og kammeratlige væsen. Men den stilfærdige, ydre form gav sig ikke udtryk i passivitet. Tværtimod. I 1944 gik han aktivt ind i den organiserede modstandsbevægelse, og det førte til, at han blev arresteret af HIPO og tilbragte først 8 dage på Politigården, hvor tiden gik, som han selv stilfærdigt berettede »med forhør og rutinemæssige tæv«. Turen gik videre til Vestre Fængsel, Frøslev og Dachau. Det sidste var en hård tur med en mange døgns rejse i overfyldte kreaturvogne. Men han overlevede og kom med De hvide Busser i april 1945.

Op da Dachauklubben blev oprettet, var han fra første færd selvskreven som bestyrelsesmedlem og kasserer, og det var han til sin død. Hans virke gav sig mange udslag. Således tegnede han det meget symbolske Dachauemblem, ligesom han til alle fangeforeningerne har fremstillet en farvelagt tavle, der nu er ophængt i en sal på Nors Hovedgård.

Han og hans kone Elly, der døde sidste vinter, var også gennem årene flittige deltagere i fangebevægelsens aktivitet. Vi er mange, der vil huske ham og mindes ham som det helstøbte menneske, han var.

FT

Erling Foss

Medlem af Danmarks Frihedsråd, civilingeniør Erling Foss, blev 85 år. Han vil blive husket for sin deltagelse i frihedskampen under den tyske besættelse - eller som han foretrak at sige det - den nazistiske besættelse. Han var, foruden meget andet, med til at sikre, at informationer om situationen og udviklingen i Danmark nåede frem gennem de rette kanaler til England. I 1944 var han en tid arresteret af tyskerne, men slap fri igen, hvorefter han drog til Sverige som Frihedsrådets udsending.

Efter krigen var han i mange år medlem af Frihedsfondens bestyrelse, ligesom han var medstifter af Frihedskampens Veteraner.

I bogen »Når jeg skal være ærlig«, skrev han bl.a.: »Vi har en samvittighed, og den bør vi følge. Vi må lære at omgås døden mere naturligt, følge vort kald og holde os så nær til sandheden, vi kan.«

Sådan levede Erling Foss, og således vil han blive husket og mindet.

Sonny Nielsen

Kørelærer Sonny Nielsen er død. Han var tidligt med i modstandsbevægelsen, idet han allerede i 1942 arbejdede sammen med den daværende leder af faldskærmsfolkene, Mogens Hammer. Han var tilsluttet kredsen omkring »De frie Danske«. I forbindelse med politiaktionen i september 1942 mod en dansk faldskærmsmand, hvorunder en dansk politimand blev skudt, blev Sonny Nielsen eftersøgt, og der blev udsat en dusør for oplysninger, der kunne føre til hans pågribelse.

Han måtte derfor gå under jorden og måtte i 1944 flygte til Sverige, hvor han bl.a. virkede som forretningsfører for den danske flygtningeavis »Danskeren«.

K. B. Olesen

Kaptajn Knud Bernhardt Olesen, Viborg, blev 66 år.

K. B. Olesen var født i Flade ved Frederikshavn i 1915 og kom i lære som skibsbygger ved Frederikshavns Værft. Senere arbejdede han på Helsingør Skibsværft inden han i slutningen af 30'erne blev indkaldt som værnepligtig i Odense. Udbruddet af den anden verdenskrig og tyskernes besættelse af Danmark bragte naturligt og hurtigt K. B. Olesen ind i modstandsarbejdet.

Han var vendelbo, og det var da også i Vendsyssel, at hans virke i modstandskampen udfoldedes. Talrige er de aktioner og våbenedkastninger, som K. B. Olesen med sine kammerater i Stokholm-kolonnen har deltaget i egnene omkring Frederikshavn og Hjørring. De sidste år af krigen måtte K. B. Olesen tilbringe under jorden eftersøgt af tyskerne. Krigens afslutning oplevede han gennem en tragisk episode, der i ildkamp ved Lendum i Vendsyssel resulterede i tre af hans kammeraters død. En hændelse, som K. B. Olesen aldrig glemte.

Mimi Kaas Lange

Mimi Kaas Lange, Langeland, blev 60 år.

Under krigen var hun et skattet medlem af Holge Danske-gruppen. Her ydede hun en indsats i modstandsbevægelsen og undgik da heller ikke en direkte og hårdhændet konfrontation med den tyske besættelsesmagt, som gav hende varige mén for livet.

-t

ADRESSE- LISTE

SAMMENSLUTNINGEN AF DANSKE FANGER FRA FRIHEDSKAMPEN 1940-45

Fmd.: Oskar Verner, Murergade 10, 2200 Kbh. N. (01) 35 50 12.

Næstform.: Peter Møller Madsen, Vesterbrogade 118, 2. tv., 1620 København V. (01) 31 77 34.

Skr.: P. Nielsen, Bjernedevej 40a, 2700 Brønshøj. (01) 74 26 35.

Kass.: Bernt Johannesson, Kongshvilevej 20, 2800 Lyngby, giro 5 11 79 17.

Bestyrelse: H. Davidsen, Frode Toft, Hans Andersen, Axel Lauritzen, Lillian Olsen, Birgit Fischermann, Jørgen Lind, Solveig Skjøtt, Arvid Hemmingsen og Ove Laursen.

BUCHENWALD-KLUBBEN

Fmd.: Hans Andersen, Sløssevej 19, 4894 Øster Ulslev (03) 86 55 59.

Kass.: Johs. Damsgaard, Herninggade 1, 2100 København Ø. (01) 42 55 72.

Odense: Carl Aage Hansen, Kærmindevej 25, 5000 Odense. (09) 12 71 99.

Århus: Håkon Thomsen, Søndervangen 20, 8260 Viby J. (06) 14 53 95.

Aalborg: G. Hansen, Østre Allé 47, 9000 Aalborg. (08) 12 73 63.

DACHAU-KLUBBEN

Fmd.: Poul Nielsen, Bjernedevej 40 A, 2700 Brønshøj. (01) 74 26 35.

Kass.: Erik Richter, Klarup Kirkevej 18, 9270 Klarup. (08) 31 82 95. Giro 6 45 87 18.

Socialsekretær: Otto Laugesen, Dragstrupvej 118, Ml. Jølby, 7950 Erslev Mors. (07) 74 16 64.

LANDSFORENINGEN ERHVERVSHÆMMEDE FRA FRIHEDSKAMPEN

Fmd.: Oskar Verner, Murergade 10, 2200 Kbh. N. (01) 35 50 12.

Kass.: Anna Strunge, Musvågevej 20, 8210 Århus V. (06) 16 98 12.

København afd.: Kontor: Nygårdsvej 52, 2100 København Ø (01) 20 44 68. Åbent mandag-torsdag kl. 10-14, fredag kl. 10-12.

Fmd.: R. Bonde Larsen, Marievej 7, 2740 Skovlunde. (02) 94 99 04.

Kass.: Otto Stenberg, Kabbelejevej 5, 2700 Brønshøj. (01) 28 34 49.

Socialsekretær: Carl Nommels, Kostenborgvej 23, 2650 Hvidovre (01) 75 00 67.

Omegnsafdelingen:

Fmd.: Erik Lorentzen, Elbagade 43, 2300 København S (01) 55 12 64.

Kass.: Kurt Jacobsen, Dyrehavegårdsvej 15, 2800 Lyngby (02) 88 17 21.

Socialsekretær: Kaj Wadsbach Petersen, Lundbjerggårdsvej 228, 2740 Skovlunde (02) 94 44 92.

Esbjerg afd. Fmd.: Viggo Hansen, Palnatoques Alle 19, 6700 Esbjerg. (05) 14 27 58. Kontor: Centret, Skolegade 53, 6700 Esbjerg. Åbent hver onsdag kl. 14-17.

Fredericia afd. Fmd.: Oskar Larsen, Indre Ringvej 199,2, 7000 Fredericia, tlf. (05) 92 58 33. Kontor Kongensgade 31 A, tlf. 93 29 73, åbent hver onsdag kl. 14-16.

Odense afd.: Øster Stationsvej 21, 5000 Odense C.

Fmd.: Richard Andersen, Giersingvænget 24, 5220 Odense SØ. (09) 15 98 27.

Kontoret er åbent hver onsdag fra kl. 10-12, men ikke om eftermiddagen. Tlf. 13 88 45. Herudover træffes kontorets leder på tlf. 16 31 93.

Sydfyns afd.: Louis Artell, Kirkevej 6, 5892 Gudbjerg. (09) 25 18 29.

Aksel Jørgensen, Varnæsvej 33, 5700 Svendborg. (09) 54 12 29.

Sjællands afd.: Ove Laursen, Moseskrænten 3, Ganløse Bund, 2760 Måløv. (02) 18 30 46.

Aalborg afd.: A.J. Jørgensen (Åbo), Lemvigvej 67, 9220 Aalborg Ø. (08) 15 70 82. Centrets adresse: Østerbro 38, 9000 Aalborg (08) 12 16 19. Åbent tirsdag 10-12, torsdage 10-12 og 14-17.

Århus afd.: Alfr. Bertelsen, Fuglebakkevej 130, 8210 Århus V. (06) 16 63 18.

Centrets adresse: Skovvangsvej 220, 8200 Århus N. (06) 16 63 18. Åbent mandag-fredag kl. 9-12 (sociale sager). Kammeratligt samvær tirsdag og torsdag kl. 14-17.

LANDSFORENINGEN GESTAPOFANGERNE

Fmd.: Gartner Christen Karstensen, Stadi-onvej 20, Øsby, 6100 Haderslev. (04) 58 41 65.

Kass.: Else Bentzen, Nørre Boulevard 62, 8900 Randers, tlf. (06) 42 67 22.

Randers afd.: Else Axelsen Drejer, Kristrupvej 21a, 8900 Randers. (06) 42 17 70.

Kass.: Jenny Fuks, Herman Stillingsvej 68, 8900 Randers. (06) 42 63 61.

Sjællandsafd.: Fmd.: Jens Thomsen, Skottegården 15, 2770 Kastrup. (01) 50 48 61 og (01) 50 09 70.

Kass.: Henry Clausen, Lærkevej 9, 3630 Jægerspris. (02) 33 04 43.

Århus afd.: Tonny Johansen, Hangovej 2, 8200 Århus N. (06) 10 15 19. Kass.: Elisabeth Thorsen, Irisvej 2, 8400 Ebeltoft. (06) 34 17 82.

FORENINGEN AF GESTAPOFANGER PÅ SJÆLLAND:

Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500 Lille Værlose. (02) 48 56 74.

Kass.: Helge Brinch, Tåstrupgårdsvej 153, 1 tv., 2630 Tåstrup, tlf. (02) 52 01 25.

HANNOVER-STÖCKEN

Fmd.: Peter Møller Madsen, Vesterbrogade 118, 2. tv., 1620 København V. (01) 31 77 34.

Kass.: Kai Magnus Wive, Lærkevej 16, 8730 Brædstrup. (05) 75 18 05.

HORSERØD

Fmd.: Heinrich Davidsen, Kastrupvej 90, 2300 København S. (01) 55 34 99.

NEUENGAMME-FORENINGEN

Fmd.: Jørgen Lind, Stavnsholtvej 38, 3520 Farum. (02) 95 11 15.

Kass.: Ib Lærche, Immerkær 25, 2. tv., 2650 Hvidovre. (01) 75 58 03.

RAVENSBRÜCK-GRUPPEN

SACHSENHAUSEN-FORENINGEN

Fmd.: Oskar Verner, Murergade 10, 2200 København N. (01) 35 50 12.

Kass.: Emmy Eskildsen, Nansensgade 22, 5000 Odense C. (09) 11 92 52.

Odense: Evald Lægteskov, Åsumvej 128, 5240 Odense NØ. (09) 10 24 15.

STUTTHOF-FORENINGEN

Fmd.: Helge Kierulff, Kidhøj 10, 2880 Bagsværd. (02) 98 11 77.

Kass.: Ingemar Berthelsen, Landlystvej 72, 2650 Hvidovre (01) 75 97 13.

THERESIENSTADT-FORENINGEN

Fmd.: Birgit Fischermann, Toftekærsvvej 28 C, 2820 Gentofte. (01) 65 82 12.

Kass.: Moses Katznelson, Spurvegården 30, 2650 Hvidovre. (01) 75 37 05.

FERIEMULIGHEDER:

Anholt: Ejers af De Erhvervshæmmede. 12 senge. Adresse: 4. Maj-huset, 8592 Anholt by. Henvendelse til: Alfred Bertelsen, Fuglebakkevej 130, 8210 Århus V. (06) 16 63 18.

Kegnæs: Ejers af Kammeraternes Hjelpefond. Se øverst bladet side 2.

»Nors Hovedgård:« Selvejende institution. 12 senge. Adresse: Hindungvej 38, Nors, 7700 Thisted. Henvendelse: Alex Binnebal, (07) 98 11 95 eller Otto Laugesen, (07) 74 16 64.

Smidstruphytten: Ejers af Gestapofangerne på Sjælland. 4 senge. Henvendelse til: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500 Lille Værlose (02) 48 56 74.